

**MYKOLO RIOMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO SAUGUMO AKADEMIJA**

RŪTA ŠIAULYTĖ

Aplinkosaugos teisės magistratūros programa

**ES VANDENS APSAUGOS TEISĖ IR POLITIKA: PASIRINKTO
PROBLEMINIO ASPEKTO ANALIZĖ**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas: Lekt. dr. L. Meškys

(parašas)

Darbo autorius: R. Šiaulytė

(parašas)

Kaunas, 2021

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. ES VANDENS APSAUGOS POLITIKOS RAIDA.....	7
1.1. Vandens apsaugos politikos raida ir iššūkiai ES aplinkosaugos politikos kontekste ...	7
1.2. ES vandens apsaugos priemonės	11
2. VANDENS APSAUGOS POLITIKOS IR TEISĖS ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE	18
2.1. Vandens apsaugos politika Lietuvoje	18
2.2. Vandens apsaugos teisinis reglamentavimas Lietuvoje.....	19
2.3. ES vaidmuo formuojant ir įgyvendinant vandens apsaugos politiką Lietuvoje	24
3. NORD STREAM DUJOTIEKIO TIESIMO BALTIJOS JŪROJE SITUACIJOS VERTINIMAS ES IR LIETUVOS VANDENS APSAUGOS POLITIKOS IR TEISĖS KONTEKSTU	28
3.1. Nord Stream dujotiekio poveikio aplinkai iššūkiai	28
3.2. Projekto įgyvendinimo vertinimas ES vandens apsaugos politikos kontekstu.....	32
3.3. Projekto įgyvendinimo problemos ir sprendimo būdai	41
IŠVADOS.....	45
LITERATŪRA	47
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	54
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	55

IVADAS

Baigiamojo darbo aktualumas. Vanduo yra vienas iš griežčiausiai reguliuojamų sektorių Europos Sąjungoje, vandens apsaugos įstatymai reglamentuoja tokius klausimus kaip geriamasis vanduo, nuotekos ir požeminis vanduo. Pastaraisiais dešimtmečiais Europos Sąjunga (ES) parengė svarbų teisės aktų rinkinį, kurio tikslas - išsaugoti švarų ir gausų vandenį. Šios teisėkūros pastangos baigėsi 2000 m., kai buvo priimta ES vandens pagrindų direktyva.

ES Vandens pagrindų direktyvoje pristatomas priemonių rinkinys, kuriuo siekiama sėkmingai spręsti vandens ūkio problemas¹. Šia direktyva vienu metu bandyta pasiekti gerą geriamojo vandens būklę ir gerą vandens telkinių būklę. Direktyva institucionalizavo ekosistemomis pagrįstus tikslus, kaip tvaraus socialinio ir ekonominio išteklių valdymo pagrindą². S. Dufour, H. Piegay (2009)³, H. Josefsson (2012)⁴, D. Moran, S. Dann (2008)⁵ teigimu nors ekonominės nuostatos turėjo būti lengvai interpretuojamos (daugiausia orientuotos į konfliktinių investicijų prevenciją, ekonomiškiausių priemonių skatinimą ir kainų nustatymą), tikrąją vandens politiką kankino rimtos aiškinimo ir įgyvendinimo problemos, o tai sumažino jos efektyvumą ir sulaukė kritikos. Didžiausios kritikos susilaukta dėl sukurtos „suskaidytos“ sistemos su daugeliu politikos krypčių ir visapusiško integruoto požiūrio į vandens valdymą nebuvimas, o tuo galima paaiškinti Vandens pagrindų direktyvos, kaip politikos priemonės, silpnumą.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas. Nord Stream dujotiekių projekto statybos ir eksploatavimo vertinimas ES vandens apsaugos politikos kontekstu yra mažai tyrinėta tema. Šio projekto vertinimas mokslininkų ir praktikų darbuose atliekamas atsižvelgiant į aplinkos apsaugos užtikrinimo problematiką bendrame kontekste, tačiau nėra skiriamas atskiras dėmesys vertinimui, koks ES vandens apsaugos politikos norminių teisės aktų vaidmuo.

Tyrimo problema. Nord Stream dujotiekio statyba ir eksploatavimas yra laikoma didelę riziką turinčia veikla, galinčia sukelti pavojų ne tik visuomenei/ trečiosioms šalims, tačiau ir aplinkai. Nors pagal nustatytą Nord Stream rizikos toleravimo kriterijų, su dujotiekio statymu ir

¹ Julio Berbel, ir Alfonso Exposito, „*Economic challenges for the EU Water Framework Directive reform and implementation*“, *European planning studies*, Vol. 26 (2018), No. 1, 22, https://www.researchgate.net/publication/319070249_Economic_challenges_for_the_EU_Water_Framework_Directive_reform_and_implementation.

² Gabrielle Bouleau, „*The WFD dreams: Between ecology and economics*“, *Water and Environment Journal*, 2008, 22(4), 238, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1747-6593.2008.00122.x>.

³ Simon Dufour, Herve Piegay, „*From the myth of a lost paradise to targeted river restoration: Forget natural references and focus on human benefits*“, *River Research and Applications*, 2009, 25 (5), 568, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/rra.1239>.

⁴ Henrik Josefsson, „*Achieving ecological objectives*“, *Laws*, 2012, 1(1), 39, <https://www.mdpi.com/2075-471X/1/1/39>.

⁵ Dominik Moran, Sabrina Dann, „*The economic value of water use: Implications for implementing the Water Framework Directive in Scotland*“, *Journal of Environmental Management*, 2008, 87(3), 484, <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17561329/>.

eksploatavimu susijusi rizika, vertinama kaip priimtina. Tačiau neplanuoti įvykiai/ gedimai gali sukelti tarpvalstybinį poveikį, kai su pasekmėmis susiduria ne viena valstybė, nepriklausomai nuo to, ar neplanuoti įvykiai įvyksta kitos valstybės teritorijoje. Kadangi šių dujotiekių statyba ir eksploatavimas yra svarbus visoms suinteresuotosioms valstybėms, svarbu analizuoti, kaip Nord Stream dujotiekių Baltijos jūroje projekto įgyvendinimo metu yra užtikrinamos ES vandens apsaugos politikos nuostatos, sprendžiant poveikio aplinkai iššūkius.

Problemos ištyrimo lygis. Apie Nord Stream dujotiekio trasos tiesimą imta kalbėti prieš beveik 20 metų, o po įgyvendinto pirmojo Nord Stream projekto, pradėtas projektuoti Nord Stream 2. Tačiau Lietuvos mokslininkų darbuose vis dar skiriama per mažai dėmesio šio projekto poveikiui aplinkai, išskiriant vandens apsaugos sritį, analizei. Nors Lietuva nėra vykdytoja, tačiau ji yra priskiriama prie galimai poveikį patiriančių valstybių, todėl ištikus ekstremaliai situacijai ir pasikeitus vandens kokybės būklei vienoje šalyje, Lietuva jaus pasekmes. Užsienio mokslininkų susidomėjimas šia tematika yra didelis, tačiau pagrindinis dėmesys sutelkiamas į Nord Stream projektų įgyvendinimo teisinius aspektus, susijusius su energetikos sritimi. Vandens apsaugos politikos įgyvendinimas yra integruojamas į bendras aplinkos apsaugos nuostatas, tačiau kai kurie mokslininkai pateikia analitinio pobūdžio darbus, kurie svarbūs dėl detalesnės vandens apsaugą reglamentuojančių norminių teisės aktų analizės, pateikiamo kritinio vertinimo. Labiausiai verti paminėti – R. Maia, U. Beylerlin, R.L. Wilby, H.G. Orr, M. Hedger, D. Forrow, M. Blackmore, N. Voulvoulis, K.D. Arpon, T. Giakoumis, S.A.L. Wright, O. Fritsch, M. Kaika, D. Moran, S. Dann, S. Dufour, H. Piegay. Vertinant su Nord Stream projektų įgyvendinimu susijusius teisinius ir politinius aspektus, remtasi pateikiamomis Nord Stream poveikio aplinkai ataskaitomis, išvadomis, komentarais, kurie leido išsamiai analizuoti Nord Stream projekto įgyvendinimo aspektus. Kai kurie mokslininkai taip pat pateikė kritinį vertinimą apie Nord Stream poveikį aplinkai ir teisinius aplinkos apsaugos klausimus. Labiausiai verti paminėti - D. Langlet, R. Pelkunen, J. Jantunen, S. Fischer, S. Svegaard, A. Galatius, J. Tougaard, A. Knight.

Tyrimo objektas – ES vandens apsaugos teisė ir politika .

Tyrimo tikslas: įvertinti Nord Stream dujotiekio tiesimo Baltijos jūroje situaciją ES vandens teisės ir politikos kontekstu.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išnagrinėti ES vandens apsaugos politikos raidos teorinius aspektus.
2. Ištirti vandens apsaugos politikos ir teisės nuostatų įgyvendinimą Lietuvoje.
3. Išanalizuoti Nord Stream dujotiekio Baltijos jūroje tiesimo probleminius aspektus ES vandens apsaugos teisės ir politikos kontekstu.

Ginamieji teiginiai:

- Nord Stream dujotiekių projekto įgyvendinimas yra susijęs su leistinas normas atitinkančiu trumpalaikiu ir ilgalaikiu poveikiu aplinkai.
- Nord Stream dujotiekių projektų įgyvendinime vadovaujamosi ES vandens apsaugos teisės ir politikos nuostatomis.

Tyrimo metodika:

- Mokslinių šaltinių analizė ir apibendrinimas naudojamas visame darbe, pristatant teorinius ir teisinius analizuojamos temos aspektus, taip pat mokslinių šaltinių analizės metodas leidžia atskleisti analizuojamų Nord Stream, projekto įgyvendinimo ES vandens apsaugos politikos kontekstu, problematiką.
- Norminių teisės aktų analizės ir apibendrinimo metodas naudojamas visame darbe, kadangi šio metodo pagalba yra atskleidžiami analizuojamos temos teisiniai ir politiniai aspektai. Tarptautinio ir nacionalinio lygmens norminiai teisės aktai, kurių nuostatos yra naudojamos vertinant jų įgyvendinimą skirtinguose Nord Stream dujotiekio statybos ir eksploatavimo etapuose.
- Aprašomasis-analitinis metodas taikytas surenkant faktus ir informaciją apie Nord Stream projekto įgyvendinimą, bei pateikiant savo požiūrį, išvelgtus probleminius aspektus.

Baigiamojo darbo praktinė reikšmė: magistro baigiamasis darbas ir analizuojami probleminiai aspektai yra svarbūs, kadangi Nord Stream projektų įgyvendinimas yra laikomas vienu iš didžiausių tarpvalstybinės reikšmės projektų, įgyvendinamų Baltijos jūroje, o aktualizuojami aplinkos apsaugos probleminiai aspektai skatina išsamiau tyrinėti projekto įgyvendinimo poveikį aplinkai, koncentruojant į vieną iš poveikio sričių – vandens apsaugos užtikrinimą.

Darbo struktūra: magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados ir literatūros sąrašas. Pirmame baigiamojo darbo skyriuje yra apžvelgiama ES vandens apsaugos politikos raida, atskleidžiant ne tik ES vandens apsaugos politikos teisinio reglamentavimo raidą, tačiau vertinant ir kylančius iššūkius aplinkosaugos srityje, apžvelgiant vandens apsaugai užtikrinti patvirtintas priemones. Antrasis magistro baigiamojo darbo skyrius skirtas vandens apsaugos politikos ir teisės Lietuvoje vertinimui, pagrindinį dėmesį skiriant vandens apsaugos politikos tikslų apibrėžimui, vandens apsaugai skirtų norminių teisinių aktų analizei ir jų svarbos apibrėžimui. Taip pat antrajame skyriuje yra vertinamas ES vaidmuo, formuojant ir įgyvendinant vandens apsaugos politiką Lietuvoje. Trečiasis magistro baigiamojo darbo skyrius yra skirtas pasirinkto problematinio aspekto – Nord Stream dujotiekių projektų įgyvendinimo – analizei. Šioje dalyje pagrindinis dėmesys skirtas identifikuoti Nord Stream keliamus poveikio aplinkai iššūkius, taip pat atskleisti ES vandens apsaugos politikos norminių teisės aktų nuostatų įgyvendinimo

situaciją bei vertinti, ar Nord Stream projekto įgyvendinimo metu kyla problemų, susijusių su vandens apsauga, ar jos sprendžiamos.

1. ES VANDENS APSAUGOS POLITIKOS RAIDA

Šioje darbo dalyje yra apžvelgiama ES vandens apsaugos politikos raida, siekiant suprasti, kada buvo pradėti kelti vandens apsaugos teisiniai klausimai ES politinėje erdvėje, kokie iššūkiai kilo, buvo išspręsti ar vis dar sprendžiami istoriniame kontekste. Taip pat atskiras dėmesys skiriamas ES vandens apsaugos priemonių aptarimui, kurios yra teisiškai reglamentuotos ES norminiuose teisės aktuose.

1.1. Vandens apsaugos politikos raida ir iššūkiai ES aplinkosaugos politikos kontekste

ES vandens apsaugą užtikrinančių įstatymų leidybos raidą galima suskirstyti į tris skirtingus etapus. Per pirmąjį teisėkūros laikotarpį (1975–1980 m.) buvo priimtos dviejų skirtingų, su vandens apsauga susijusių, tipų direktyvos, t.y. „vandens naudojimo“ ir „vandens taršos“, kurias ES valstybės narės privalėjo perkelti ir įtvirtinti savo nacionalinėje (vidinėje) vandens apsaugos politikoje⁶.

Vandens naudojimo taisyklės apibrėžiančiose direktyvose buvo apibrėžti ir visuomenės sveikatą orientuoti įvairių vandens rūšių kokybės standartai. Šiuo atveju kalbama būtent apie 1975 m. Birželio 16 d. direktyvą 75/440 „dėl geriamojo paviršinio vandens apsaugos“⁷. Taip pat galima paminėti 1978 m. gruodžio 8 d. direktyvą 76/160 „dėl maudyklų vandens kokybės“⁸ bei 1978 m. liepos 18 d. direktyvą 78/659 „dėl gėlo vandens kokybės“⁹.

Vandens taršos prevencijai ir kontrolei skirtose direktyvose buvo siekiama suderinti taršos kontrolės pastangas Europos Bendrijoje ir apibrėžti leistinų pavojingų medžiagų išleidimo į paviršinius ir požeminius vandenis lygius. Šiuo atveju paminėtinos direktyvos: 1976 m. gegužės 4 d. direktyva 76/464 „dėl tam tikrų pavojingų medžiagų išmetamų teršalų“¹⁰; 1979 m. gruodžio 17 d. direktyva 80/68 „dėl požeminio vandens apsaugos nuo tam tikrų pavojingų medžiagų keliamos taršos“¹¹.

Antruoju ES vandens apsaugą užtikrinančių įstatymų leidybos laikotarpiu (1981–1996

⁶ Ulrich Beyerlin, *EU Water Law and its Relevance for the Euphrates and Tigris Region* (Boston: Martinus, 2013), 258, https://brill.com/view/book/edcoll/9789004258358/B9789004258358_013.xml.

⁷ „Dėl geriamojo paviršinio vandens apsaugos“, 1975 m. Birželio 16 d. direktyva 75/440, žiūrėta 2021 m. kovo 2 d., <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c61482aa-775b-4890-89fe-60780263f1d2/language-lt>.

⁸ „Dėl maudyklų vandens kokybės“, 1978 m. gruodžio 8 d. direktyva 76/160, žiūrėta 2021 m. vasario 27 d., <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:047:0053:0056:LT:PDF>.

⁹ „Dėl gėlo vandens kokybės“, 1978 m. liepos 18 d. direktyva 78/659, žiūrėta 2021 m. kovo 2 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A31978L0659>.

¹⁰ „Dėl tam tikrų pavojingų medžiagų išmetamų teršalų“, 1976 m. gegužės 4 d. direktyva 76/464, žiūrėta 2021 m. kovo 2 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31976L0464>.

¹¹ „Dėl požeminio vandens apsaugos nuo tam tikrų pavojingų medžiagų keliamos taršos“, 1979 m. gruodžio 17 d. direktyva 80/68, žiūrėta 2021 m. kovo 2 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A31980L0068>.

m.) buvo priimtos dvi naujos direktyvos: 1991 m. gegužės 21 d. direktyva 91/271 „dėl miesto nuotekų valymo“¹²; 1991 m. gruodžio 12 d. direktyva 91/676 „dėl vandenių apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių“¹³. Šias direktyvas papildė kitos, pavyzdžiui, 1992 m. gegužės 21 d. direktyva 92/43 „dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos“¹⁴ ir 1996 m. rugsėjo 24 d. direktyva 96/61 „dėl integruotos taršos prevencijos ir kontrolės“¹⁵. Šios dvi papildančiojo pobūdžio direktyvos yra laikomos netiesioginį poveikį vandens apsaugai darančiomis direktyvomis.

Trečiasis, vis dar vykstantis, ES vandens apsaugą užtikrinančių įstatymų leidybos laikotarpis prasidėjo 1990 m. viduryje. Šis laikotarpis pasižymi intensyviomis ES institucijų pastangomis kuo labiau suderinti vandens apsaugos priemones. Suderinamumo poreikis grindžiamas tuo, kad ES vandens apsaugos įstatymų leidybos raidoje trūko teisės aktų koordinavimo, o Europos Komisija, atsižvelgdama į tai, 1994 m. pateikė siūlymą, jog būtina sukurti sistemą ir priemones, kurios apimtų visus aspektus, susijusius su vandens apsauga, taip užtikrintų visapusišką Bendrijai priklausančių vandenių apsaugą nuo tolimesnio blogėjimo. Europos Komisija 1994 m. pabrėžė, kad pagrindinis ES vandens apsaugos politikos tikslas – užtikrinti, kad būtų pasiektas aukštas aplinkos apsaugos lygis.

Nors dar 1994 m. Europos Komisija akcentavo vientisos vandens apsaugos sistemos sukūrimo svarbą, tačiau realių veiksmų buvo imtasi tik po kelerių metų dėl mažo Europos Parlamento dėmesio šiai sričiai. Tik 1996 m. Europos Komisijai pateikus komunikatą „Europos Bendrijos vandens politika“¹⁶ ir 1997 m. pateikus naują pasiūlymą dėl direktyvos, nustatančios Bendrijos veiksmų vandens apsaugos politikos srityje pagrindus, 2000 m. spalio 23 d. bendru Europos Parlamento ir Europos Komisijos sutarimu priimta direktyva 2000/60, kurios 24 str. pabrėžiama, jog valstybės narės turi priimti įstatymus ir kitus teisės aktus, užtikrinančius, kad ne vėliau nei iki 2003 m. gruodžio 22 d. valstybėse bus įgyvendintos minėtoje direktyvoje pateiktos nuostatos¹⁷.

Per pirmąjį XXI amžiaus dešimtmetį Europos Parlamentas ir ES Taryba vandens

¹² „Dėl miesto nuotekų valymo“, 1991 m. gegužės 21 d. direktyva 91/271, žiūrėta 2021 m. kovo 2 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A31991L0271>.

¹³ „Dėl vandenių apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių“, 1991 m. gruodžio 12 d. direktyva 91/676, žiūrėta 2021 m. kovo 3 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A31991L0676>.

¹⁴ „Dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos“, 1992 m. gegužės 21 d. direktyva 92/43, žiūrėta 2021 m. kovo 3 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A31992L0043>.

¹⁵ „Dėl integruotos taršos prevencijos ir kontrolės“, 1996 m. rugsėjo 24 d. direktyva 96/61, žiūrėta 2021 m. kovo 3 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A31996L0061>.

¹⁶ „Europos Bendrijos vandens politika“, komunikatas, žiūrėta 2021 m. kovo 3 d., <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0398:FIN:LT:PDF>.

¹⁷ „2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/60/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus“, žiūrėta 2021 m. kovo 4 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32000L0060>.

apsaugos politikos srityje priėmė dar tris direktyvas, kuriomis siekiama užtikrinti integruotą požiūrį į vandens apsaugą. Priimtos direktyvos: 2006 m. gruodžio 12 d. direktyva 2006/118 „dėl požeminio vandens apsaugos nuo taršos ir būklės blogėjimo“¹⁸; 2007 m. spalio 23 d. direktyva 2007/60 / EB „dėl potvynių rizikos vertinimo ir valdymo“¹⁹ ir 2008 m. gruodžio 16 d. direktyva 2008/105 „dėl aplinkos kokybės standartų vandens politikos srityje“²⁰.

Vandens pagrindų direktyvos priėmimą galima laikyti pagrindiniu teisės aktu, kuris tapo pamatu formuojant ir įgyvendinant vandens apsaugos politiką ES lygiu. Po Vandens pagrindų direktyvos įsigaliojimo, Europos Komisija dėjo daug pastangų, įtraukdama ekonominį vandens valdymo aspektą, remdama ekonominių priemonių plėtrą. Tai buvo padaryta įgyvendinant Bendrąją įgyvendinimo strategiją ir daugybę neprivalomų įgyvendinimo gairių, įskaitant WATECO rekomendacinį dokumentą²¹. Tačiau šios pastangos nedavė norimų rezultatų, nes daugelyje ES valstybių narių įgyvendinimo procesas toli gražu nebuvo paprastas²². Panašiai Europos Komisija neseniai pripažino Vandens pagrindų direktyvos įgyvendinimo trūkumus ir būtinybę atlikti tolesnę ekonominę vandens politikos analizę. Visų pirma Europos Komisija nustatė poreikį suprasti visą vandens ir vandens paslaugų vertę ir tai, kaip vandens išteklių prisideda prie ekonomikos plėtros ir piliečių gerovės²³.

Šiame kontekste D. Aubin, F. Varone, apibūdinantys Europos vandens politikos raidą nuo 1970-ųjų, ragina pradėti nuo situacijos vertinimo, kuomet buvo priimta Vandens pagrindų direktyva. Šis vertinimas turėtų apimti nuodugnų Vandens pagrindų direktyvos silpnybių ir trūkumų apžvalgą, jų nustatymą²⁴. Atitinkamai reikia įvertinti tai, kas pasiekta, o priemonės ir politiką reikia atnaujinti, kad būtų galima sėkmingai susidoroti su būsimais iššūkiais, ypač susijusiais su besikeičiančiomis klimato sąlygomis, ir socialiniais bei ekonominiais padariniais²⁵.

Analizuojant vandens politikos pokyčius ir tikslus, kuriuos buvo siekiama įgyvendinti iki

¹⁸ „Dėl požeminio vandens apsaugos nuo taršos ir būklės blogėjimo“, 2006 m. gruodžio 12 d. direktyva 2006/118, žiūrėta 2021 m. kovo 2 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32006L0118>.

¹⁹ „Dėl potvynių rizikos vertinimo ir valdymo“, 2007 m. spalio 23 d. direktyva 2007/60 / EB, žiūrėta 2021 m. kovo 5 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32007L0060>.

²⁰ „Dėl aplinkos kokybės standartų vandens politikos srityje“, 2008 m. gruodžio 16 d. direktyva 2008/105, žiūrėta 2021 m. kovo 4 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0105>.

²¹ European Union, *Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive (2000/60/EC) (Guidance Document No. 1). Economics and the environment: The implementation challenge of the Water Framework Directive (WATECO)*, (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2003).

²² Rodrigo Maia, „*The WFD implementation in the European member states*“, *Water Resources Management*, 2017, 31, 3047, <https://link.springer.com/article/10.1007/s11269-017-1723-5>.

²³ European Commission, *Workshop on a study on the economic benefits of the EU water policy and the costs of non-implementation* (Brussels: Author, 2015).

²⁴ David Aubin, Frederic Varone, *European water policy. A path towards an integrated resource management*, (EUWARENESS, 2012).

²⁵ Robert Wilby, H. G. Orr, M. Hedger, David Forrow, M. Blackmore, „*Risks posed by climate change to the delivery of Water Framework Directive objectives in the UK*“, *Environment International*, 2006, 32(8), 1046, https://www.researchgate.net/publication/6929176_Risks_Posed_by_Climate_Change_to_the_Delivery_of_Water_Framework_Directive_Objectives_in_the_UK.

dabar, galima remtis mokslininkų įžvalgomis, kurios pateikiamos atsižvelgiant į vandens politikos įgyvendinimo ataskaitas. Remiantis šiomis ataskaitomis, galima pagrįsti ir išryškinti vandens politikos įgyvendinimo iššūkius, su kuriais vis dar susiduriama ne tik ES, bet ir nacionalinių valstybių lygiu. R. Maia vertino antrąjį ES vandens politikos įgyvendinimo etapą, kurio tikslai turėjo būti įgyvendinti iki 2015 m. Autorė, išanalizavus vandens politikos įgyvendinimo ataskaitą, pažymėjo ir pabrėžė, kad ne tik penkioms šalims nepavyko pasiekti šio tikslo (būtent Austrija, Graikija, Airija, Lietuva ir Ispanija), tačiau dauguma problemų, nustatytų pirmojo etapo metu (vandens telkinių geros ekologinės būklės pasiekimas) nebuvo įgyvendintas²⁶. Autorė abejoja, ar iškelti tikslai apskritai bus pasiekti laiku, kadangi pateikiama Vandens plano (angl. *The Blueprint for Water*) išvada, kad yra per daug problemų, kurios trukdo Vandens pagrindų direktyvos numatytų tikslų pasiekimui. Pagrindinėmis problemomis įvardijamos:

- Tikslų įgyvendinimui trukdo neveiksmingas vandens valdymas, o svarbų vaidmenį vaidina nepakankamas žinių apie vandens ekonomiką kapitalas.
- Nepakankamas ekonominių priemonių naudojimas, kurį nulemia žinių trūkumas, nesuderintos metodikos ir problemų sprendimo būdų pasirinkimas²⁷.

Dėl prastų Vandens pagrindų direktyvos įgyvendinimo rezultatų galima teigti, kad pagrindinis jos peržiūros tikslas turėtų būti suteikti žinių bazę ir jos stiprinimą, pasitelkiant ekonomines koncepcijas ir priemones, kuriomis būtų integruotas platesnis vandens valdymo modelis²⁸. Būtent neefektyviu vandens valdymu galima paaiškinti nepasiektus vandens politikos tikslus, kadangi vandens politikos tikslų įgyvendinimas turi apimti politines, socialines, ekonomines ir administracines sistemas, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai veikia vandens išteklių naudojimą, plėtrą ir valdymą. Būtent čia ekonomikos mokslas gali atlikti svarbų vaidmenį. Taigi ekonomika turi būti bet kurios teisinės vandens sistemos pagrindas, kad būtų prisidedama prie pagrindinių sprendimų dėl įgyvendinamų tikslų ir priemonių. Konkrečiu Vandens pagrindų direktyvos atveju ekonomika taip pat yra priemonė įvertinti direktyvos įgyvendinimo laipsnį valstybėse narėse²⁹. Išdėstytos problemos ir iššūkiai, kurie identifikuojami ES vandens politikos įgyvendinime, atskleidžia poreikį reformuoti vandens politiką. Taigi, vienas iš esminių priemonių, siekiant spręsti iššūkius – ekonominė vandens politikos tikslų įgyvendinimo analizė.

Apibendrinant galima teigti, kad vandens apsaugos politinis mechanizmas pradėtas

²⁶ Maia, *supra note*, 22:3048.

²⁷ *Ibid.*

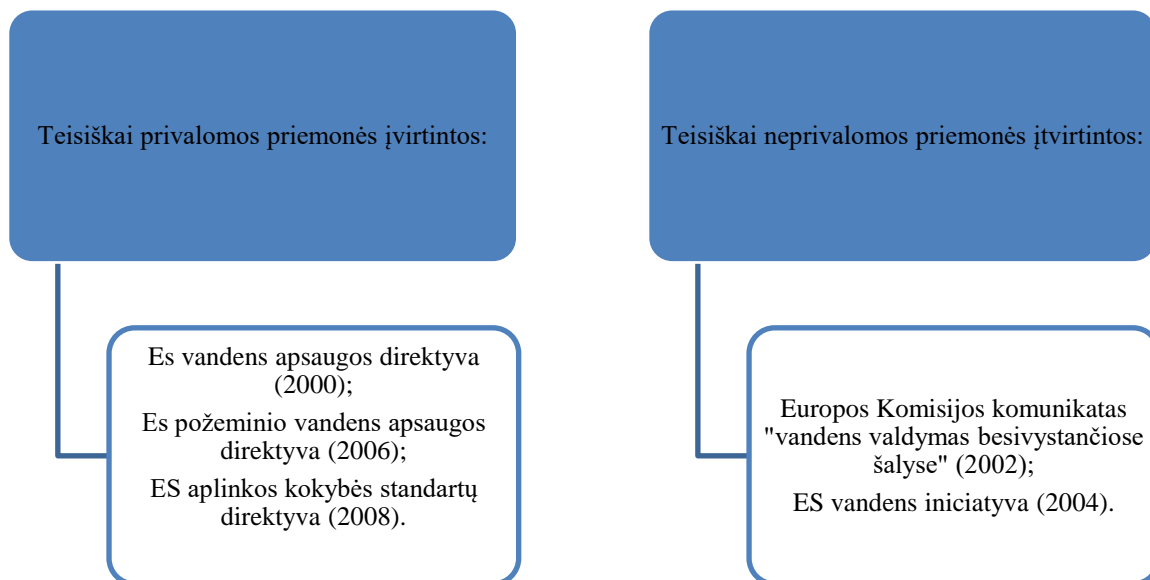
²⁸ Nikolaos Voulvoulis, Karl Dominic Arpon, Theodoros Giakoumis, „*The EU Water Framework Directive: From great expectations to problems with implementation*“, *Science of the Total Environment*, 2017, 575, 359, [tps://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27744201/](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27744201/).

²⁹ Stuart A.L. Wright, Oliver Fritsch, „*Operationalizing active involvement in the EU Water Framework Directive: Why, when and how? Ecological Economics*“, 2011, 70(12), 2271, https://www.researchgate.net/publication/251609241_Operationalising_active_involvement_in_the_EU_Water_Framework_Directive_Why_when_and_how.

formuoti ir įgyvendinti dar 1975 m., tačiau vis dar susiduriama su iššūkiais, kurie lemia, jog keli vandens politikos tikslai yra neįgyvendinami arba nepakankamai įgyvendinami. Pagrindiniu teisiniu laimėjimu galima laikyti ES Vandens pagrindų direktyvos priėmimą, kuris reiškė vandens apsaugos sistemos sukūrimą, turintį užtikrinti vandens apsaugos tikslų pasiekimą. Tiesa, nors jau praėjo du dešimtmečiai po šios direktyvos priėmimo, tačiau išvelgiamos problemos, nulemiančios šios direktyvos „silpnumą“, užtikrinant vandens apsaugos tikslų įgyvendinimą. Tolimesniame poskyryje didesnis dėmesys skiriamas ES vandens apsaugos priemonių apžvalgai, leidžiančiai išsamiau suvokti teisinio vandens apsaugos mechanizmo funkcionavimą.

1.2. ES vandens apsaugos priemonės

Analizuojant ES vandens apsaugos politiką svarbu aptarti priemones, kurios teisiškai privalomos arba teisiškai neprivalomos įgyvendinti kiekvienai Europos Sąjungos valstybei narei. Šių priemonių aptarimas, atsižvelgiant į ES priimtų teisės aktų turinį, leis suformuoti ir suprasti ES vandens apsaugos pagrindus. Analizuojant ES vandens apsaugai skirtų teisės aktų leidybą bei šių aktų turinį, >, galima pastebėti, kad minėtosios priemonės gali būti skirstomos į dvi grupes (1 pav.).

1 paveikslas. ES vandens apsaugos teisinės ir politinės priemonės

Šaltinis: sudaryta autorės

Pagal 1 paveiksle pateikiamą ES vandens apsaugos priemonių skirstymą galima pastebėti, kad kai kuriuose ES leidžiamuose teisės aktuose yra pabrėžiama prievolė valstybėms narėms

užtikrinti tam tikrų vandens apsaugos nuostatų įgyvendinimą, o kitais teisiniais dokumentais pristatomos pagrindinės rekomendacijos, tačiau jų įgyvendinimas tampa kiekvienos valstybės narės savarankiško apsisprendimo priemone.

Pirmiausia, svarbu kiek plačiau pristatyti ES vandens apsaugos teises ir politines priemones, kurios privalomos įgyvendinti kiekvienoje ES valstybėje narėje, įskaitant ir Lietuvą.

ES vandens pagrindų direktyvą (2000) galima laikyti viena iš pagrindinių direktyvų, kurioje įtvirtintas jau anksčiau minėtas ir ES institucijų siektinas integruotas požiūris į vandens apsaugą ir jos užtikrinimą. Šia direktyva siekiama apsaugoti visus vandenį, tačiau pagrindinis dėmesys skiriamas paviršiniams vandenims, pavyzdžiui, upėms ir ežerams, taip pat požeminiams ir pakrančių vandenims. Analizuojant ES vandens pagrindų direktyvos turinį, galima išskirti tikslus, kurių siekiama šioje direktyvoje įtvirtintomis nuostatomis:

1. užkirsti kelią tolesniam vandens ir sausumos ekosistemų blogėjimui;
2. apsaugoti ir pagerinti vandens ir sausumos ekosistemas;
3. skatinti tvarų vandens naudojimą, remiantis turimų ilgalaikių vandens išteklių apsauga;
4. stiprinti vandens aplinkos apsaugą ir vandens aplinkos būklės gerėjimą, palaipsniui mažinant išmetamus teršalus;
5. užtikrinti laipsnišką požeminio vandens taršos mažinimą ir užkirsti kelią tolesnei jo taršai;
6. sušvelninti potvynių ir sausrų padarinius³⁰.

Siekdamos šių tikslų, ES valstybės narės turi žinoti, kad ES vandens pagrindų direktyvos preambulėje pripažįstama, jog vanduo nėra komercinis produktas, bet labiau paveldas, kurį reikia saugoti, ginti ir su juo elgtis tinkamai. Analizuojant ES vandens pagrindų direktyvos turinį pastebima, kad vandens, kaip paveldo pripažinimas vis dėl to yra per daug neaiškiai suformuluotas. U. Beyerlyn taip pat išvelgia aiškumo trūkumą, kuris neleidžia užtikrinti valstybių teisinių įsipareigojimų išsaugoti vandens kaip paveldo naudojimą ir garantuoti, kad vanduo nebus laikomas kaip komercinis produktas³¹.

Detaliau analizuojant ES vandens pagrindų direktyvą, siūlytina atkreipti dėmesį ir į nurodomą visuomenės dalyvavimo aspektą. ES vandens pagrindų direktyvos preambulėje nurodoma, kad „*norint užtikrinti visuomenės, įskaitant vandens vartotojus, dalyvavimą rengiant ir atnaujinant upių baseinų valdymo planus, būtina pateikti tinkamą informaciją apie planuojamas priemones ir pranešti apie jų įgyvendinimo pažangą, siekiant įtraukti visuomenę prieš priimanč galutinius sprendimus dėl būtinų priemonių*“³². Šis įsipareigojimas taip pat minimas ir minėtosios direktyvos 14 straipsnyje: „*Valstybės narės skatina aktyvų visų suinteresuotų šalių dalyvavimą*

³⁰ ES vandens pagrindų direktyva, *supra note*, 17.

³¹ Beyerlin, *supra note*, 6:258.

³² ES vandens pagrindų direktyva, *op. cit.*

įgyvendinant šią direktyvą, visų pirma rengiant, peržiūrint ir atnaujinant upių baseinų valdymo planus“³³.

Taip pat ES vandens pagrindų direktyvoje nurodoma, kad ES valstybės narės be kita ko (*inter alia*) privalo „ne mažiau kaip trejus metus iki laikotarpio, apie kurį kalbama plane, pradžios paskelbti ir pateikti komentarams visuomenei, įskaitant vartotojus <...>, konsultacijų priemonių, kurių reikia imtis, planą ir darbo programą“³⁴.

Be to, valstybės narės turi leisti bent šešis mėnesius raštu komentuoti visus prieinamus dokumentus, kad būtų galima užtikrinti aktyvų dalyvavimą ir konsultavimąsi.

Vandens pagrindų direktyvoje ES pristatė perspektyvų ekonominių koncepcijų ir priemonių rinkinį, siekdama sėkmingai spręsti vandens ūkio problemas³⁵. Direktyva vienu metu bandyta pasiekti gerą vandens būklę ir gerą vandens telkinių būklę, iš pradžių iki 2015 m., o vėliau - iki 2027 m. Direktyva institucionalizavo ekosistemomis pagrįstus tikslus kaip tvaraus socialinio ir ekonominio išteklių valdymo pagrindą³⁶. Nors ekonominės nuostatos turėjo būti lengvai interpretuojamos (daugiausia orientuotos į konfliktinių investicijų prevenciją, ekonomiškiausių priemonių skatinimą ir skatinamųjų kainų nustatymą, be kitų tikslų), tikrąją vandens politiką kankino rimtos aiškinimo ir įgyvendinimo problemos, o tai sumažino jo efektyvumą ir sulaukė kritikos. Tokį požiūrį pateikė S. Dufour, H. Piegay (2009)³⁷, H. Josefsson (2012)³⁸, D. Moran, S. Dann (2008)³⁹, B. Moss (2008)⁴⁰. Be to, realaus paradigmos poslinkio nebuvimas nuo „suskaitytos“ sistemos su daugeliu politikos krypčių prie visapusiško integruoto požiūrio į vandens valdymą, gali paaiškinti ES vandens pagrindų direktyvos, kaip politikos priemonės, silpnumą⁴¹.

Laipsniškas požeminio vandens taršos mažinimas yra vienas iš pagrindinių ES vandens pagrindų direktyvos tikslų, tačiau, kai buvo priimta ES vandens pagrindų direktyva, kurioje pateikiamos pagrindinės požeminio vandens apsaugos nuostatos, atsirado poreikis šias nuostatas išplėsti ir patikslinti konkrečioje direktyvoje. Atsižvelgiant į tai, Europos Parlamentas ir ES Taryba

³³ ES vandens pagrindų direktyva, *supra note* 14.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ Maria Kaika, „*The Water Framework Directive: A new directive for a changing social, political and economic European framework*“, *European Planning Studies*, 2003, 11(3), 300, https://www.researchgate.net/publication/228710668_The_Water_Framework_Directive_A_New_Directive_for_a_Changing_Social_Political_and_Economic_European_Framework.

³⁶ Giorgos Kallis, David Butler, „*The EU Water Framework Directive: Measures and implications*“, *Water Policy*, 2001, 3(3), 127, <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1366701701000071>.

³⁷ Dufour, Piegay, *supra note*, 3:571.

³⁸ Josefsson, *supra note*, 4:43.

³⁹ Moran, Dann, *supra note*, 5:487.

⁴⁰ Brian Moss, „*The Water Framework Directive: Total environment or political compromise?*“, *Science of the Total Environment*, 2008, 400(1–3), 33, <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S004896970800449X>.

⁴¹ William Howarth, „*The progression towards ecological quality standards*“, *Journal of Environmental Law*, 2005, 18(1), 13, <https://academic.oup.com/jel/article-abstract/18/1/3/468152>.

išreiškė poreikį priimti konkrečias priemones, skirtas užkirsti kelią ir kontroliuoti požeminio vandens taršą, siekiant geros požeminio vandens cheminės būklės tikslo. Todėl minėtųjų ES institucijų bendru sutarimu 2006 m. buvo priimta **ES požeminio vandens apsaugos direktyva 2006/118**. Šia direktyva buvo pripažįstama, kad požeminis vanduo turi būti ir yra vertingas gamtos išteklius, todėl turi būti saugomas nuo cheminės taršos ir užtikrinama, kad jo būklė nepablogėtų. Taip pat atkreipiamas dėmesys ir į tai, kad požeminio vandens saugojimas yra svarbus ne tik šio vandens ekosistemoms, bet ir šį vandenį vartojantiems žmonėms⁴². Reikia pažymėti, kad ES požeminio vandens apsaugos direktyvoje yra nustatytos konkrečios priemonės, kuriomis siekiama užkirsti kelią požeminio vandens taršai bei užtikrinti požeminio vandens būklės kontrolę. Direktyvos 1 straipsnyje numatomi šie kriterijai:

- Geros požeminio vandens cheminės būklės vertinimo kriterijai;
- Reikšmingų ir ilgalaikių vandens būklės kriterijų nustatymo ir panaikinimo bei vandens būklės pasikeitimo atspirties taškų apibrėžimo kriterijai⁴³.

Analizuojant R. Thomas pateikiamą direktyvos vertinimą galima pastebėti, kad mokslininkas šios direktyvos priėmimą vertina itin teigiamai, tokį požiūrį grįsdamas tuo, kad šios direktyvos priėmimas gali būti laikomas puikiu atskaitos tašku ir modeliu plėtojant federalinius požeminio vandens apsaugos įstatymus JAV⁴⁴.

Reikia pažymėti, kad Vandens pagrindų direktyva daugiausia vertinama kaip aplinkosaugos reglamentas, kurio pagrindinis tikslas yra pasiekti gerą visų ES vandens telkinių būklę. Kaip minėta anksčiau, viena iš pagrindinių Vandens pagrindų direktyvos tikslų buvo įvesti ekonomines priemones ir instrumentus ekologiniams tikslams pasiekti, pavyzdžiui, išlaidų neproporcingumo vertinimui. Nepaisant to, direktyvos nuostatos, skatinančios ekonominį vandens valdymo ir planavimo vertinimą, yra neaiškiai suformuluotos ir labai ginčijamasi dėl to, ar jos yra teisiškai privalomos⁴⁵.

ES požeminio vandens apsaugos direktyvoje yra skiriamas dėmesys veiksmingoms potvynių prevencijai ir švelninimo priemonėms. Nurodoma, kad kiekviename upės baseino rajone ar valdymo vienetu turi būti įvertinta potvynių rizika ir poreikis imtis tolesnių veiksmų. Be to, reikia parengti potvynių pavojaus žemėlapius ir potvynių rizikos žemėlapius, kuriuose būtų nurodytos galimos neigiamos pasekmės, susijusios su skirtingais potvynių planais. Taip pat parengti potvynių rizikos valdymo planus toms vietovėms, kurioms nustatytas pavojus.

⁴² ES požeminio vandens apsaugos direktyva, *supra note*, 18.

⁴³ ES požeminio vandens apsaugos direktyva, *supra note*, 42:1 str.

⁴⁴ Richard Thomas „*The European Directive on the Protection of Groundwater: A Model for the United States*“, *Pace Envtl. Rev.*, 2009, 26, 259(282), 5, <https://digitalcommons.pace.edu/pelr/vol26/iss1/7/>.

⁴⁵ Julio Berbel, Julia Martin-Ortega, Pascual Mesa, „*A cost-effectiveness analysis of water-saving measures for the Water Framework Directive: The case of the Guadalquivir river basin in southern Spain*“, *Water Resources Management*, 2011, 25(2), 626, <https://link.springer.com/article/10.1007/s11269-010-9717-6>.

Kitas svarbus teisės aktas, priimtas ES lygiu – **ES aplinkos kokybės standartų direktyva (2008)**. Ši direktyva nustato prioritetinių medžiagų ir tam tikrų kitų teršalų aplinkos kokybės standartus, kaip numatyta ES vandens apsaugos direktyvoje, kad būtų pasiekta geros paviršiaus vandens cheminė būklė. Šios direktyvos preambulėje nurodoma, kad valstybės narės turi „įgyvendinti būtinas priemones <...> siekiant palaipsniui mažinti taršą iš prioritetinių taršos šaltinių ir nutraukti arba palaipsniui nutraukti prioritetinių pavojingų medžiagų išmetimą, išleidimą ir nuostolius“⁴⁶.

Aptariant teisiškai įtvirtintas, tačiau neprivalomas (tik rekomendacinio pobūdžio) priemones, svarbu aptarti kai kuriuos ES priimtus teisės aktus bei jų turinį.

Vienas iš svarbių ES teisinių dokumentų – **2002 m. Europos Komisijos paskelbtas komunikatas „vandens valdymas besivystančiose šalyse“**⁴⁷. Europos Komisija 2002 m. komunikate pristatė visapusišką ir integruotą požiūrį, kuris galioja visiems vandens išteklių valdymo aspektams ir visiems vandens vartotojams, ir pasisakė už tai, kad būtų kuriamos strategijos, pagrįstos visuotiniais integruoto vandens išteklių valdymo principais. Europos Komisijos išvadose buvo pabrėžiama būtinybė valstybėms narėms „pakeisti mąstymą/ požiūrį“ šiais aspektais:

- pripažinti, kad visi vandens vartotojai yra atsakingi už vandens apsaugą;
- taikyti tikrą integruotą požiūrį, kuriame visos suinteresuotosios šalys bendradarbiautų kaip partneriai, užkertant kelią vandens taršai⁴⁸.

Europos Komisija taip pat pabrėžia, kad siekiant ugdyti tvarų elgesį su vandeniu, reikia nustatyti naujas visuomenės normas:

- įvesti vandens vertinimo poreikį didinant suvokimą apie jo brangumą visais jo naudojimo būdais; ieškoti novatoriškų ir tvarių ilgalaikių sprendimų;
- reikia imtis veiksmų ir, daugeliu atvejų, naujų būdų, kad būtų sprendžiami skubūs ir ilgalaikiai prioritetai;
- būtina spręsti su miestais susijusius iššūkius, užtikrinant vandens ir maisto saugumą;
- būtina užtikrinti tinkamą pasirengimą apsaugant vandens ekosistemas, valdant potvynius⁴⁹.

Analizuojant Europos Komisijos komunikato turinį taip pat galima matyti, jog atkreipiamas dėmesys į konfliktų prevencijos svarbą, apimančią tvarų ir teisingą bendrą gamtos išteklių, tokių kaip vanduo, valdymą⁵⁰. Europos Komisija šių rekomendacijų įgyvendinime

⁴⁶ ES aplinkos kokybės standartų direktyva, *supra note*, 20.

⁴⁷ „Water Management in developing Countries: policy and priorities for EU development Cooperation“, CoM (2002), žiūrėta 2021 m. kovo 14 d., <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0132:FIN:EN:PDF>.

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ *Ibid.*

pabrėžia ES vaidmenį, kuris apima gerosios praktikos kūrimą ir skatinimą, apimančią glaudų bendradarbiavimą tarp ES valstybių narių, taip pat bendradarbiavimą ir su kitomis tarptautinėmis organizacijomis. Europos Komisijos 2002 m. komunikatą ES Taryba patvirtino savo 2002 m. gegužės 30 d. rezoliucijoje „dėl vandens ūkio besivystančiose šalyse“.

Remiantis 2002 m. Europos Komisijos komunikate išdėstytais principais, 2002 m. buvo pradėta **ES vandens iniciatyva**. 2002 m. Johanesburgo aukščiausiojo lygio susitikime dėl darnaus vystymosi, kaip atsakas į mažėjančias investicijas į vandenį ir sanitariją, buvo keliamas tikslas sudaryti sąlygas mobilizuoti visus turimus ES išteklius ir juos koordinuoti, kad būtų pasiekti su vandeniu susiję tūkstantmečio vystymosi tikslai šalyse partnerėse⁵¹.

Remiantis ES vandens iniciatyva pažymima, kad vandens išteklių valdymas turi būti sprendžiamas visais lygmenimis, įskaitant natūralias upes, ežerus ar požeminio vandens baseinus. Turi būti užtikrinamas integruotas vandens išteklių valdymas, aktyviai dalyvaujant suinteresuotosioms šalims. Integruotas vandens išteklių valdymas taip pat suteikia pagrindą skatinti taiką ir saugumą tarpvalstybiniuose vandens baseinuose, todėl ES taip pat patvirtina savo paramą iniciatyvoms, kuriomis skatinamas regioninis bendradarbiavimas ir ekonominė plėtra tarpvalstybiniuose vandens telkiniuose⁵².

ES Komisija savo 2004 m. komunikate paaiškino būsimą ES vandens iniciatyvos plėtrą šiomis kryptimis:

- sustiprinti politinį įsipareigojimą veikti;
- skatinti geresnę vandens valdymo tvarką;
- gerinti koordinavimą ir bendradarbiavimą;
- skatinti regioninį ir subregioninį bendradarbiavimą vandens apsaugos ir valdymo klausimais⁵³.

J. Berbel, A. Exposito analizuodami ES vandens politikos ekonominių priemonių sąrašą, kurios laikomos vienomis iš vandens apsaugos valdymo priemonių, įtvirtintų jau anksčiau aptartoje Vandens pagrindų direktyvoje ir kituose susijusiuose ES teisės aktuose (1 lentelė).

1 lentelė. Ekonominės vandens politikos problemos ir priemonės

Priemonės/ problemos	Įgyvendinimo statusas
Ekonominė vandens analizė	Naudojamas nesuderintas metodas
Scenarijai, neapibrėžtumas	Naudojamas nesuderintas metodas
Vandens kainodara, aplinkos apmokestinimas	Vykdoma diskusija apie suderinamumą
Visiškas sąnaudų	Naudojamas nesuderintas metodas
Vandens apskaita	Suplanuotas sukūrimas
Vandens politikos finansai	Numatoma plėtra
Platesnis ekonominis poveikis	Numatomas oficialus įtraukimas
Išlaidų neproporcingumas	Ribotas taikymas

⁵¹ European Commission, Communication, *supra note*, 47.

⁵² *Ibid.*

⁵³ *Ibid.*

CEA (ekonominio efektyvumo analizė)	Žemas taikymo lygis
CBA (sąnaudų ir naudos analizė)	Priemonių įgyvendinimui trūkumas
Visuomenės dalyvavimas	Vyksta derinimas šiuo klausimu
Ekosistemos paslaugos, gamta paremti sprendimai	Nevisiškas taikymas
Valdymas, bendras išteklių valdymas	Trūksta aiškaus apibrėžimo
Vandens rinkos	Taikoma nežymiai
Atgalinis poveikis, susijęs su investicijomis į vandenį	Empirinių tyrimų ir analitinių modelių trūkumas
Prisitaikymas prie klimato kaitos ir jos švelninimas	Planuojamas oficialus įtraukimas
Vandens, energijos ir maisto ryšys, žiedinė ekonomika	Planuojamas oficialus įtraukimas

Šaltinis: Berbel, Exposito, 2018, p. 26⁵⁴

Pagal 1 lentelėje pateikiamas problemas/priemones bei jų įgyvendinimo statusą, galima pastebėti, kad vis dar identifikuojamos problemos ir nevisiškas ekonominių priemonių integravimas į Vandens apsaugos direktyvos įgyvendinimą nulemia kylančius iššūkius. Atsižvelgiant į lentelėje pristatomų priemonių įgyvendinimo būseną, pastebima, kad tik maža dalis priemonių ir problemų sprendimo būdų yra įtvirtinti oficialiai. Galima pastebėti, kad dalis jau aukščiau aptartų priemonių susiduria su suderinamumo problema ir nevieningų metodų taikymu.

Apibendrinant galima teigti, kad vandens apsaugai kaip politikos objektui, dėmesys pradėtas skirti jau 1975 m., tačiau net ir turint ilgą patirtį vandens apsaugos politikos srityje, tiek bendrai ES, tiek atskiros valstybės narės vis dar nepajėgia užtikrinti visiško vandens apsaugos tikslų ir prioritetų įgyvendinimo. ES lygiu pats reikšmingiausias teisės aktas, kuris tapo pagrindu šiandieninei vandens apsaugos politikai - ES vandens pagrindų direktyva. Šioje direktyvoje įtvirtintas integruotas požiūris į vandens apsaugą ir jos užtikrinimą. Nors siekiama apsaugoti visus vandenį, tačiau pagrindinis dėmesys skiriamas paviršiniams vandenims, pavyzdžiui, upėms ir ežerams, taip pat požeminiams ir pakrančių vandenims. Analizuojant ES vandens apsaugos priemones, kurios įtvirtintos ES direktyvose, pastebima, kad jos orientuotos į ekonominį aspektą, siekiant užtikrinti taršos šaltinių prevenciją, fizinių ir juridinių asmenų atgrasymą nuo veiklos, kuri gali daryti didelę žalą aplinkai, įskaitant ir vandens išteklius. Taip pat siekiama apmokestinti gamtos išteklių naudojimą, siekiant užtikrinti, jog būtų gaunamos pajamos, kurias būtų galima investuoti į tolimesnį vandens aplinkos kokybės gerinimą. Sekančiame skyriuje išsamiau bus analizuojama Lietuvos vandens apsaugos politika, atkreipiant dėmesį į vandens apsaugos politiką reglamentuojančius teisės aktus, jų suderinamumą su ES direktyvose pateikiamomis nuostatomis. Tokia analizė svarbi ir leis vertinti, kaip ES direktyvų nuostatos yra integruojamos Lietuvos nacionalinėje teisėje ir kokie pagrindiniai tikslai bei prioritetai keliami Lietuvos vandens apsaugos politikos srityje.

⁵⁴ Berbel, Exposito, *supra note*, 45:26

2. VANDENS APSAUGOS POLITIKOS IR TEISĖS ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE

Šioje darbo dalyje pagrindinis dėmesys koncentruojamas į vandens apsaugos politikos ir teisės įgyvendinimą Lietuvoje. Nors Lietuvoje nėra aiškiai atskirtos vandens apsaugos politikos krypties, tačiau galima analizuoti kai kuriuos aplinkosaugos politikos aspektus, kurie sietini tik su vandens apsauga. Šiame skyriuje atliekama vandens apsaugos politikos teisinio reglamentavimo apžvalga bei vertinamas ES vaidmuo formuojant ir įgyvendinant vandens apsaugos politiką aplinkosaugos politikos kontekstu.

2.1. Vandens apsaugos politika Lietuvoje

Analizuojant Lietuvos vandens apsaugos politiką, galima pastebėti, kad vandens apsaugos politika yra integruota į aplinkos apsaugos politiką kaip sudedamoji dalis. Vandens apsaugos politikos neapibrėžtumas atskleidžia, kad vandens apsauga yra laikoma viena iš aplinkos apsaugos politikos prioritetinių sričių, tačiau neveikia kaip atskira politikos sritis.

Analizuojant Lietuvos teisės aktus, galima pastebėti, kad Nacionalinėje aplinkos apsaugos strategijoje vandens išteklių apsauga yra apibrėžiama keliant „darnaus gamtos išteklių naudojimo ir atliekų tvarkymo“ bei „aplinkos kokybės gerinimo“ prioritetinius tikslus⁵⁵. Vieni iš pagrindinių siektinų tikslų iki 2050 m., kurie tiesiogiai sietini su vandens apsaugos politika:

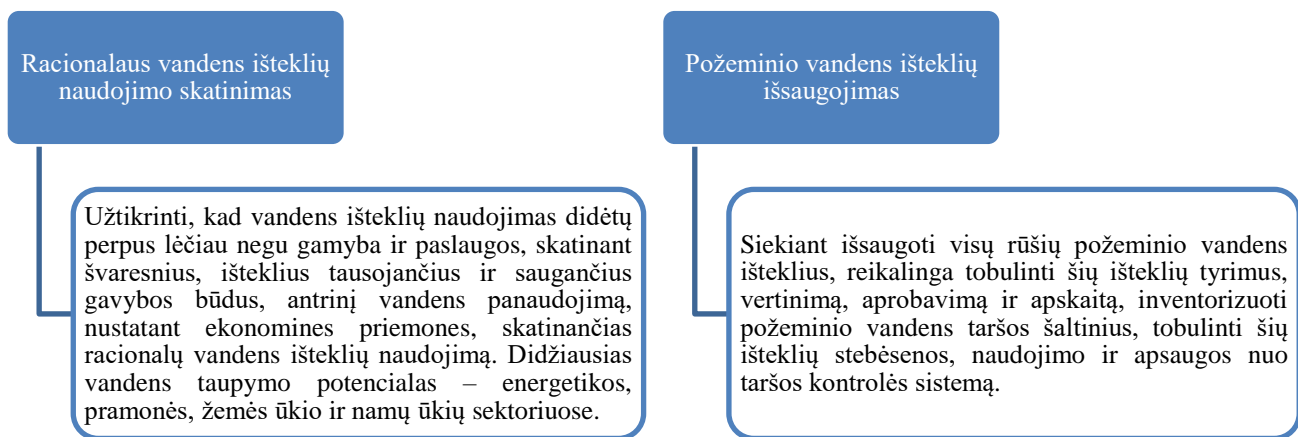
- „Išlaikoma gera Lietuvos geologinės aplinkos kokybė. Požeminio vandens, vidaus paviršinių vandens telkinių, Kuršių marių ir Baltijos jūros būklė yra gera, pasklidoji ir sutelktoji tarša sumažinta iki minimumo. Lietuvos gyventojai aprūpinami geros kokybės geriamuoju vandeniu ir užtikrinamas tinkamas nuotekų surinkimas ir tvarkymas.
- Radiologinė aplinkos būklė gera: nedidėja radiologinė vidaus vandens telkinių ir oro tarša, o Baltijos jūroje – mažėja;”⁵⁶.

Pagal numatomus pasiekti tikslus 2050 m., galima pastebėti, kad Lietuvos aplinkos apsaugos politika vandens išteklių naudojimo ir apsaugos srityje yra numčiusi užtikrinti aukštą vandens aplinkos kokybę, pagrindinį dėmesį sutelkiant į taršos mažinimą.

Nacionalinėje aplinkos apsaugos strategijoje išskiriamos esminės politikos įgyvendinimo kryptys, kurios tiesiogiai siejamos etsu vandens apsauga (2 pav.).

⁵⁵ „Dėl Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos patvirtinimo“, TAR, žiūrėta 2021 m. kovo 10 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/609a6f82ea4e11e4ada6f94d34be6d75>.

⁵⁶ *Ibid.*

2 paveikslas. Esminės politikos įgyvendinimo kryptys, susijusios su vandens apsauga

Šaltinis: sudaryta autorės

Analizuojant esminės politikos įgyvendinimo kryptis, susijusias su vandens apsauga, galima pastebėti, kad viena iš kryptių – vandens išteklių naudojimo sumažinimas, susijęs su vandens išteklių naudojimu skirtinguose ūkio sektoriuose. V. Šaulys (2007) pabrėžė, kad „Įvairios pramonės šakos kelia skirtingus reikalavimus tiek vandens kiekiui, tiek kokybės atžvilgiu. Kiekviena pramonės šaka gamindama vartotojams reikalingą produkciją naudoja gamtinius išteklius ir kartu teršia aplinką“⁵⁷, todėl, siekdama aplinkos apsaugos politikos tikslų vandens apsaugos politikos srityje, Lietuva yra įsipareigojusi mažinti vandens išteklių naudojimą.

Apibendrinant galima teigti, kad vandens apsaugos politika yra prioritetinga ES ir Lietuvos aplinkos apsaugos politikų sritis, kuriai skiriamas atskiras dėmesys, sprendžiant su vandens ištekliais susijusias aplinkos kokybės gerinimo bei vandens išteklių naudojimo mažinimo. Šiuo metu pagrindinis dėmesys skiriamas racionalaus išteklių naudojimo užtikrinimui, pagrindinį dėmesį sutelkiant į skirtingų ūkio sektorių sunaudojimo vandens kiekių mažinimą. Taip pat vandens apsaugos politikos priemonėmis yra siekiama kuo veiksmingiau mažinti tiek paviršinių, tiek požeminių vandens išteklių taršos rodiklius. Šis siekis itin svarbus Lietuvai, kuri yra viena iš nedaugelio ES valstybių gerti naudojanti tik požeminį vandenį.

2.2. Vandens apsaugos teisinis reglamentavimas Lietuvoje

Vertinant vandens apsaugos teisinį reglamentavimą Lietuvoje, svarbu apžvelgti pagrindinius teisės aktus, kurių įgyvendinimu užtikrinama vandens apsauga. Pirmiausia, turi būti atkreipiamas dėmesys į **Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymą**, kuriame pateiktos

⁵⁷ Valentinas Šaulys, *Vandens apsaugos politika ir teisė* (Vilnius: Technika, 2007), 35, <http://elibrary.lt/resursai/Mokslai/VGTU/Leidiniai/Leidiniai/944%20saulys%20vandenu%20apsaugos%20politika.pdf>.

nuostatos yra pagrindas, priimant teisės aktus, tiesiogiai susijusius su vandens apsauga. Šio įstatymo 2 str. apibrėžiama, kad tam tikra veikla gali sukelti žalą aplinkai, kuri vandens apsaugos politikos kontekstu suvokiama kaip „paviršinio ir požeminio vandens ekologinei, cheminei, mikrobinei ir (arba) kiekybinei būklei ir (arba) ekologiniam pajėgumui (potencialui), kaip tai apibūdinta Lietuvos Respublikos vandens įstatyme, taip pat jūros aplinkos būklei, kaip tai apibūdinta Lietuvos Respublikos jūros aplinkos apsaugos įstatyme“⁵⁸. Šiuo įstatymu numatomas neigiamas poveikis aplinkai ir atskirai apibrėžiamas neigiamas poveikis paviršinių bei požeminių vandenų kokybei.

Lietuvos Respublikos vandens įstatymas, kuris priimtas dar 1997 m. „reglamentuoja visuomeninius santykius, atsirandančius naudojant, valdant ir saugant Lietuvos Respublikos teritorijoje esančius paviršinius ir požeminius vandens telkinius ir juose esantį vandenį“⁵⁹. Šiame įstatyme tiesiogiai atsispindi Nacionalinėje aplinkos apsaugos strategijoje keliami prioritetiniai tikslai, kadangi įstatyme numatyti tikslai:

- „užtikrinti gerą paviršinių ir požeminių vandens telkinių būklę ir ją išsaugoti;
- užtikrinti darnų vandens telkinių ir (arba) jų vandens naudojimą“⁶⁰.

Vandens įstatymo 7 str. nurodomos pagrindinės sąlygos, kuriomis vadovaujantis gali būti naudojami vandens telkiniai ir (arba) jų vanduo:

- „Naudojimas galimas jei tai nepablogina paviršinių ir (arba) požeminių vandens telkinių būklės ir (arba) netrukdo pasiekti vandensaugos tikslų;
- Paviršiniai vandens telkiniai ir vandens lygis juose negali būti keičiami neatlikus poveikio aplinkai vertinimo;
- Planuojant, projektuojant, statant ir eksploatuojant ūkinės ar kitos veiklos objektus, galinčius neigiamai veikti paviršinių ir (arba) požeminių vandens telkinių būklę, turi būti numatytos priemonės, užtikrinančios racionalų vandens naudojimą, vandens apsaugą nuo teršimo, paviršinių vandens telkinių hidromorfologinių sąlygų, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsaugą, išgaunamo vandens apskaitą, laikomasi pažangaus ūkininkavimo praktikos, diegiamos švaresnės gamybos ir taršos mažinimo technologijos“⁶¹.

Pagal pateikiamas sąlygas galima pastebėti, kad įstatymas numato konkrečias vandens telkinių ir (arba) jų vandenų naudojimo taisykles, kuriomis vadovaujantis yra įgyvendinami

⁵⁸ „Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas“, Lietuvos aidas, 32 str., žiūrėta 2021 m. kovo 8 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.2493>.

⁵⁹ „Lietuvos Respublikos vandens įstatymas“, Valstybės žinios, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.45987>.

⁶⁰ *Ibid*, 1 str.

⁶¹ „Lietuvos Respublikos vandens įstatymas“, *supra note*, 59:7 str.

aplinkos apsaugos tikslai. Be to, įstatyme pateikiamos nuostatos yra tiesiogiai susijusios su ES aplinkos apsaugos politikos prioritetais.

Lietuvos Respublikos jūros aplinkos apsaugos įstatymas, priimtas 1997 m., yra ne tik labai svarbus vandens apsaugos politikos tikslų įgyvendinimui, tačiau ir tiesiogiai susijęs su šiame darbe pasirinktu praktiniu analizės objektu. Šiuo įstatymu yra nustatomos „fizinį ir juridinių asmenų teises ir pareigas, kai jie verčiasi veikla, darančia tiesioginį ir netiesioginį poveikį jūros aplinkai ir jos gamtos ištekliams“⁶². Atsižvelgiant į tai, kad kitame darbo skyriuje pagrindinis dėmesys bus skiriamas Nord Stream, dujotiekio vertinimui vandens apsaugos politikos kontekstu, minėtame įstatyme pažymima, kad „fiziniai ir juridiniai asmenys turi imtis visų priemonių, padedančių išvengti teršimo bei jį likviduoti ir apsaugoti jūros rajoną nuo visokios veiklos žalingų pasekmių, taip pat atkurti užterštas jūros zonas“⁶³. Šios nuostatos svarbios vertinant Nord Stream poveikį aplinkai. Įstatymo nuostatose taip pat aiškiai apibrėžiami pagrindiniai principai, kuriais turėtų vadovautis fiziniai ir juridiniai asmenys: prevencijos vykdymas bei geriausios esamos technologijos ir geriausios praktikos pasitelkimas.

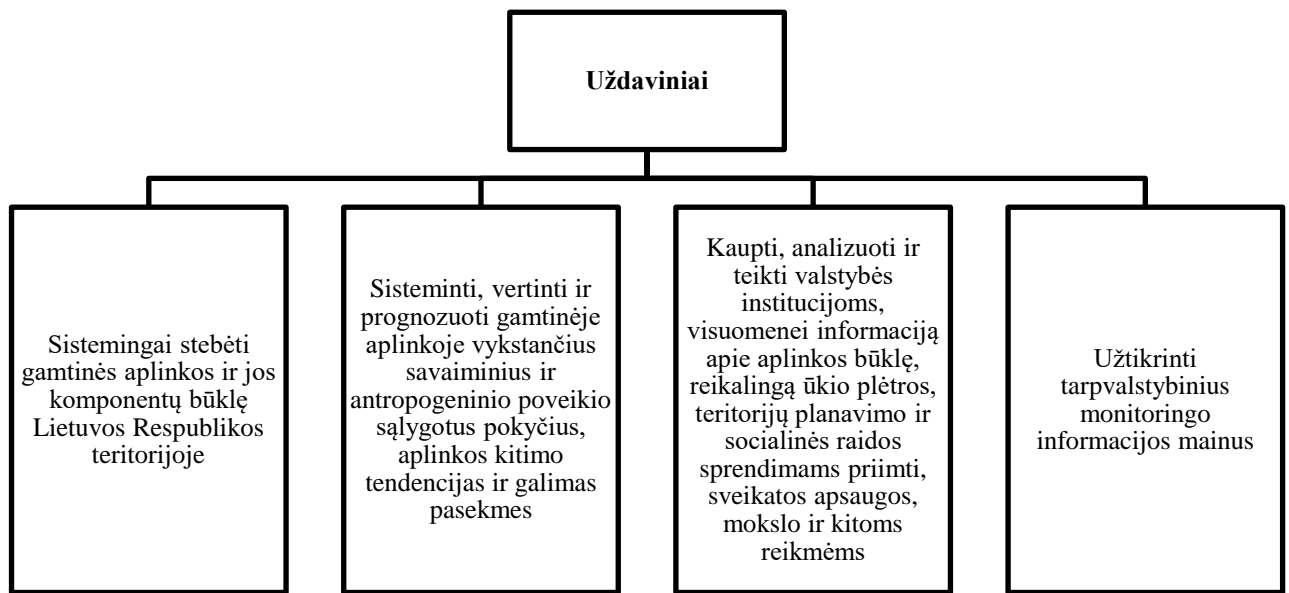
Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymas taip pat priimtas 1997 m. Šis įstatymas skirtas nustatyti „monitoringo organizacinę struktūrą, vykdymo tvarką ir su tuo susijusią atsakomybę“⁶⁴. Šio įstatymo 7 str. numatyta, kad vienas iš aplinkos monitoringo objektų – paviršinis vanduo (upės, ežerai, tvenkiniai, Kuršių marios, Baltijos jūra).

Šiame įstatyme nurodomi pagrindiniai keliami uždaviniai, kurie turi būti įgyvendinami užtikrinant ir vandens apsaugą (3 pav.).

⁶² „Lietuvos Respublikos jūros aplinkos apsaugos įstatymas“, Valstybės žinios, 1 str., žiūrėta 2021 m. kovo 3 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.46541/vzyENsBtDp>.

⁶³ *Ibid*, 3 str.

⁶⁴ „Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymas“, Valstybės žinios, 1 str., žiūrėta 2021 m. kovo 13 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.47236/hnJAUhUXVY?jfwid=2r1minno>.

3 paveikslas. Aplinkos monitoringo uždaviniai

Šaltinis: sudaryta autorės pagal LR Aplinkos monitoringo įstatymą⁶⁵

Pagal 3 paveiksle pateikiamus aplinkos monitoringo uždavinius galima pastebėti, kad aplinkos monitoringas gali būti laikomas kaip viena iš aplinkos būklės, įskaitant vandens išteklius, kontrolės priemonių, kuri numato net teisinę atsakomybę fiziniams ir juridiniams asmenims, kurie pažeidė įstatymu numatytas vandens išteklių naudojimo nuostatas.

Detaliau analizuojant Lietuvos teisinę bazę pastebimą, kad vandens išteklių naudojimas taip pat yra apmokestinamas, o mokesčių, už valstybinių vandens išteklių naudojimą, dydį nustato **Lietuvos Respublikos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymas**, priimtas dar 1991 m. Šiuo įstatymu siekiama užtikrinti, kad gamtos ištekliai būtų naudojami taupiai ir efektyviai, o taikomi mokesčiai yra suvokiami kaip ekonominė priemonė tai pasiekti. Kadangi šiame darbe pagrindinis dėmesys sutelkiamas į vandens išteklius ir jų apsaugą, tikslinga atskirą dėmesį skirti trumpai apžvelgiant, kokie vandens ištekliai ir jų naudojimas yra apmokestinamas (2 lentelė).

2 lentelė. Mokesčio už vandenį tarifai

Ištekliai	Tarifas, Eur
Požeminis vanduo, išskyrus mineralinį vandenį:	
a) vandens tiekėjo tiekiamas namų ūkio reikmėms ir patalpų šildymui	0,03
b) juridinių asmenų naudojamas komerciniams tikslams, supilstytas į tarą	4,29
c) kitas (a ir b punktuose nenurodytas) požeminis vanduo	0,1
d) fizinių ir juridinių asmenų naudojamas žemės ūkio veiklai, išskyrus požeminį vandenį, naudojamą žemės ūkio produktams perdirbti ir iš jų pagamintiems maisto ar ne maisto produktams realizuoti	0,03
Mineralinis vanduo, išskyrus mineralinį vandenį, naudojamą gydymo įstaigose	4,29

⁶⁵ „Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymas“, *supra note*, 64:3 str.

Mineralinis vanduo, naudojamas gydymo įstaigose	2,14
Paviršinis vanduo pramonei ir žemės ūkiui	0,003
Paviršinis vanduo kondensacinėms šiluminėms elektrinėms aušinti	0,0003
Paviršinis vanduo žuvininkystei	0,0001
Paviršinis vanduo hidroenergetikai	0,00001
Paviršinis vanduo atominėi elektrinei	0,0004
Paviršinis vanduo suskystintų gamtinių dujų importo terminalui	0,00003

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos Respublikos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymą⁶⁶

Pagal 2 lentelėje pateikiamus mokesčio tarifus galima pastebėti, kad brangiausiai apmokestinamas mineralinis vanduo, kuris naudojamas komerciniais tikslais, supilstant vandenį į tarą. Tiesa, įstatyme išskiriami ir atskiri tarifai fizinių ar juridinių asmenų veiklai, kai tam tikri vandens ištekliai naudojami žvejybai.

Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas, priimtas 1999 m., taip pat yra svarbus teisės aktas, kuriame pateikiamos nuostatos padeda užtikrinti juridinių ir fizinių asmenų atsakomybę už aplinkos teršimą. Šis įstatymas taip pat yra laikomas ekonomine kontrolės priemone, prisidedančia prie aplinkos apsaugos politikos uždavinių siekimo, o tuo pačiu ir vandens apsaugos politikos įgyvendinimo prioritetų vykdymo. Įstatymo 2 priedelio II dalyje nurodomos teršalų rūšys, kurios tiesiogiai sietinos su vandens ištekliais: BDS7; bendrasis azotas; bendrasis fosforas; suspenduotos medžiagos; sulfatai; chloridai⁶⁷. Šiuo įstatymu įtvirtintos taisyklėmis, kuriomis vadovaujantis yra taikomas aplinkos teršimo mokestis. Ekonominė priemonė numato ne tik baudas už aplinkos teršimą, tačiau pateikiamos nuostatos taip pat motyvuoja mažinti teršalų išmetimą į aplinką, kadangi įstatymo 5 str. 4 dalyje nurodoma, kad „asmenys, įgyvendinantys priemones, sumažinančias teršalų išmetimą į aplinką ne mažiau kaip 10 procentų skaičiuojant nuo nustatyto didžiausios leidžiamos taršos normatyvo, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka atleidžiami nuo mokesčio už tuos teršalus, kurių kiekis sumažinamas 10 procentų“⁶⁸. Analizuojant šio įstatymo nuostatas galima pastebėti, kad vandens apsauga ir kitų aplinkos objektų apsauga yra paremta ne tik griežtomis ekonominėmis sankcijomis, tačiau siekiama motyvuoti ir skatinti veiklos vykdytojus mažinti teršalų išmetimo kiekius į aplinką, taip užtikrinant numatytus aplinkos apsaugos politikos tikslus, susijusius su aplinkos kokybės gerinimu.

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos įsakymas, priimtas 2014 m., taip pat svarbus vandens apsaugą reglamentuojantis teisės aktas, kadangi šiame įstatyme įgyvendinamos LR aplinkos apsaugos įstatymo nuostatos, susijusios su paviršinių vandens telkinių tvarkymu.

⁶⁶ „Lietuvos Respublikos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymas“, Lietuvos aidas, 2 priedas, žiūrėta 2021 m. vasario 27 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1153/cqWSrBTOAD>.

⁶⁷ „Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas“, Valstybės žinios, 2 priedėlis, žiūrėta 2021 m. kovo 1 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FFF9AE9162EE>.

⁶⁸ *Ibid*, 5 str.

Detaliau analizuojant įstatyme pateikiamas nuostatas galima matyti, jog šiame įstatyme pateikiami pagrindiniai aplinkosauginiai reikalavimai, kurie taikomi paviršinių vandens telkinių ir jų pakrančių tvarkymui. Šiuo įstatymu yra numatoma atsakomybė dėl asmenų padarytų pažeidimų įgyvendinant įstatyme pateikiamas paviršinių aplinkos apsaugos priemonių nuostatas⁶⁹.

Taip pat galima išskirti ir **Lietuvos Respublikos poveikio aplinkai vertinimo įstatymą**⁷⁰, kuriame yra apibrėžti poveikio aplinkai vertinimo procesai, kurie turi būti įgyvendinti dar planuojant ūkinės veiklos vykdymą.

Apibendrinant atliktą vandens apsaugos teisinį reglamentavimą Lietuvoje galima teigti, kad aplinkos apsaugos įstatymo pagrindu yra priimami teisės aktai, kurie tiesiogiai reglamentuoja vandens apsaugą, vandens išteklių naudojimo tvarką, fizinių ir juridinių asmenų atsakomybę. Nors, kaip minėta anksčiau, vandens apsauga yra integruota į aplinkos apsaugos politiką, tačiau dar pirmąjį nepriklausomos Lietuvos dešimtmetį buvo suformuotas teisinis pagrindas vandens apsaugos politikos tikslų įgyvendinimui, vadovaujantis tarptautinėse sutartyse pateikiamomis normomis. Šiame darbe tyrimo objektu pasirinktas Nord Stream dujotiekis, todėl analizuojant vandens apsaugos teisinį pagrindą, nuostatomis turi būti vadovujamasi vertinant kylančius iššūkius dėl dujotiekio teisimo. Pagrindiniais teisės aktais galima laikyti: LR jūros aplinkos apsaugos įstatymas, LT aplinkos monitoringo įstatymas, LR poveikio aplinkai vertinimo įstatymas.

2.3. ES vaidmuo formuojant ir įgyvendinant vandens apsaugos politiką Lietuvoje

Ankstesniame poskyryje atlikta vandens apsaugos teisinio reglamentavimo apžvalga leidžia teigti, kad ES vaidmuo formuojant ir įgyvendinant vandens apsaugos politiką Lietuvoje yra neginčijamas. Analizuojant teisės aktuose, susijusiuose su vandens apsaugos užtikrinimu pateikiamas nuostatas galima pastebėti, kad jie sudaryti vadovaujantis ES teisės aktais.

ES vaidmenį formuojant ir įgyvendinant vandens apsaugos politiką Lietuvoje galima atskleisti apžvelgiant į Lietuvos aplinkos apsaugos politikos raidą teisinio reglamentavimo kontekstu. Dar pirmąjį nepriklausomos Lietuvos dešimtmetį vyko svarbūs aplinkos apsaugos sistemos teisinio reglamentavimo kūrimo „darbai“. Atgavus nepriklausomybę, buvo pradėtas skirti atskiras dėmesys gamtosauuginėms problemoms, šių problemų sprendimo būdų nustatymui ir realizavimui.

⁶⁹ „Dėl paviršinių vandens telkinių tvarkymo reikalavimų aprašo patvirtinimo“, TAR, žiūrėta 2021 m. kovo 20 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/94a1a32085ea11e495dc9901227533ee/JQfTZUueps>.

⁷⁰ „Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo Nr. I-1495 pakeitimo įstatymas“, TAR, žiūrėta 2021 m. kovo 21 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/50d9f9405d8711e7a53b83ca0142260e>.

„1992 m. parengta Lietuvos aplinkos apsaugos programa apėmė svarbiausias to meto gamtosaugos problemas, numatė jų sprendimo būdus bei eiliškumą. Dauguma programoje numatytų priemonių buvo kryptingai realizuojamos, kai kurios jų tęsiamos ir šiuo metu. Tačiau valstybės ekonominė politika, ūkio restruktūrizavimas bei būtinumas neatidėliotinai spręsti kai kurias aplinkos apsaugos problemas reikalavo apibrėžti aplinkos apsaugos tikslus, nustatyti prioritetus, parinkti efektyviausias priemones aplinkos apsaugos tikslams pasiekti“⁷¹.

Vienas iš pirmųjų teisinių dokumentų, kuriuose aiškiai apibrėžtos gamtosauginės problemos, nustatyti aplinkosauginiai tikslai ir prioritetai – 1995 m. sudaryta Lietuvos aplinkos apsaugos strategija, kurioje buvo suformuoti ilgalaikiai aplinkosaugos politikos tikslai ir prioritetai, kurie buvo paremti 1996 priimtos Rio de Žaneiro deklaracijoje išvardintais principais. Lietuvos aplinkos apsaugos strategijoje siekiama subalansuotos plėtros skirtinguose aplinkos apsaugos srityse, iš kurių – vandens apsauga. Taigi, įgyvendinant aplinkos kokybės tikslą vandens apsaugos srityje, tuo laikotarpiu buvo numatyta:

- „mažinti paviršinio vandens teršimą miestų ir gyvenviečių nuotekomis;
- mažinti vandens teršimą pramonės ir žemės ūkio gamybinių objektų nuotekomis;
- mažinti požemio vandens teršimą;
- mažinti vandens telkinių išsklaidytą taršą;
- mažinti teršimą paviršinėmis (lietaus) nuotekomis;
- mažinti jūros vandens teršimą;
- išvengti jūros teršimo gabenant naftos produktus;
- mažinti užteršto vandens prietaką iš kitų valstybių“⁷².

Svarbiu laikotarpiu aplinkos apsaugos politikos formavimo ir įgyvendinimo srityje galima laikyti pasirengimo stoti į ES laikotarpį. Dar 2002 m. parengtoje Subalansuotos plėtros įgyvendinimo ataskaitoje buvo apibrėžtos aplinkos apsaugos politikos gairės, tikslai ir prioritetai. Atskiras dėmesys tuo laikotarpiu skirtas ir vandens apsaugai, kadangi numatyta gerinti aplinkos kokybę, užtikrinant, kad pirmąjį nepriklausomos Lietuvos dešimtmetį priimti teisės aktai šioje srityje atitiktų ES aplinkos apsaugos nuostatas. Minėtoje ataskaitoje pažymima, kad Lietuva iki 2003 m. įsipareigoja parengti naująją Vandens įstatymo redakciją, „kuri atitiks naujosios ES vandens politikos direktyvos bei kitų ES vandens sektoriaus direktyvų reikalavimus, Vandentvarkos įstatymo projektą“⁷³. Šios ataskaitos pagrindu buvo 2003 m. buvo parengta

⁷¹ „Dėl valstybinės aplinkos apsaugos strategijos patvirtinimo“, LRS, žiūrėta 2021 m. kovo 6 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=j9ohh8gel&documentId=TAIS.32105&category=TAD>.

⁷² *Ibid.*

⁷³ „Subalansuotos plėtros įgyvendinimo ataskaita“, 2002, 41, žiūrėta 2021 m. kovo 21 d., https://am.lrv.lt/uploads/am/documents/files/ES_ir_tarptautinis_bendradarbiavimas/Darnaus%20vystymosi%20tikslai/DV%20ataskaita/Subalansuotos%20pl%C4%97tros%20%C4%AFgyvendinimo%20nacionalin%C4%97%20ataskaita.pdf.

Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, kuri yra laikoma viena svarbiausių planavimo dokumentų aplinkos apsaugos srityje⁷⁴.

Analizuojant ES vaidmenį formuojant ir įgyvendinant vandens apsaugos politiką svarbu paminėti 2000 m. priimtą Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą, kuriuo Lietuva įsipareigojo pakeisti bei priimti naujus teisės aktus ir poįstatyminius teisės aktus, taip suderinant nacionalinę teisę su ES direktyvų nuostatomis. Minėtame LR Vyriausybės nutarime yra numatyti pagrindiniai pokyčiai ir jų įgyvendinimo laikotarpiai, leidę numatyti pagrindinius pokyčių vandens apsaugos politikos srityje pokyčius (4 pav.).

<p>Miesto nuotekų valdymo direktyva (91/271/EEC). Preinamasis laikotarpis iki 2009 m. gruodžio 31 d.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • papildyti LR vandens įstatymą; • patvirtinti miesto nuotekų ir perteklinio dumblo tvarkymo bendruosius reikalavimus; • patvirtinti miesto nuotekų bendrąsias taisykles.
<p>Geriamojo vandens direktyva (98/83/EC). Pereinamasis laikotarpis iki 2015 metų.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Priimti geriamojo vandens įstatymą; • patvirtinti informacijos apie geriamojo vandens kokybę teikimo tvarką.
<p>Vandens apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių direktyva (91/767/EEB)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • priimti teisės aktus dėl taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių nitrātų pažeidžiamose zonose reglamentavimo.
<p>Pavojingų medžiagų direktyva (76/646/EEB)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • patvirtinti vandens telkinių kokybės, pramoninių nuotekų užterštumo normas; • patvirtinti nuotekų užterštumo pavojingomis medžiagomis normas; • patvirtinti pavojingų medžiagų išleidimo į vandens aplinką taisykles; • patvirtinti vandenų taršos pavojingomis medžiagomis mažinimo programą.
<p>Paviršinio vandens, skirto geriamojo vandens tiekimui, direktyva (75/440/EEB)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • patvirtinti geriamojo vandens gamybai naudojamų paviršinių vandenų kokybės normas.
<p>Požeminio vandens apsaugos direktyva (80/68/EEB)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pakeisti buitinių nuotekų infiltravimo įrenginių projektavimo, įrengimo ir eksploatavimo taisykles; • patvirtinti teršiančių medžiagų išleidimo į požeminius vandenis aplinkosauginės taisykles; • patvirtinti pavojingų medžiagų išleidimo į požeminius vandenis inventorizavimo ir informacijos rinkimo taisykles.

4 paveikslas. Lietuvos įsipareigojimai derinant nacionalinę teisę su ES direktyvų nuostatomis vandens apsaugos politikos srityje

⁷⁴ Božena Dyšienė, *Aplinkos apsaugos politikos vystymas Lietuvoje* (Vilnius: MRU, 2006), 23.

Visos ES direktyvos, kurios paminėtos 4 paveiksle ir jose pateikiamos nuostatos turėjo būti integruojamos Lietuvos nacionalinėje teisėje iki 2005 m., išskyrus kai kurias direktyvas, kurioms numatytas ilgesnis pereinamasis laikotarpis. Šiuo etapu Lietuva susidūrė su gana rimtu iššūkiu ES direktyvų nuostatas perkeltiant į nacionalinę teisę, kadangi ES vandens apsaugos politikos nuostatų visuma turėjo būti perkeliama per gana trumpą laikotarpį, tačiau vien šių nuostatų perkėlimas nėra laikomas baigtiniu procesu, o yra tęstinis procesas, kuris turi būti nuolat vykdomas, keičiami esami teisės aktai, kad būtų užtikrinamas ne tik nacionalinės aplinkos apsaugos politikos tikslų įgyvendinimas, bet ir įgyvendinami tarptautiniai įsipareigojimai.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvos įstatyminė bazė, kuri skirta vandens apsaugos politikos prioritetų įgyvendinimui buvo nuolat keičiama ir tobulinama, todėl šiuo metu atitinka ES vandens apsaugos politikos nuostatas. Didžiausi pokyčiai, kuriems tiesioginį poveikį darė ES – Lietuvos pasirengimo stoti į ES laikotarpis, kurio metu buvo ne tik apibrėžiamos aplinkos apsaugos politikos, įskaitant ir vandens apsaugos politikos gairės, tačiau vykdomos derybos dėl ES vandens apsaugos politikos nuostatų integravimo Lietuvos nacionalinėje teisėje. Būtent nuo 2000 m. galima fiksuoti intensyvius pokyčius, lėmusius šiuo metu įgyvendinamos vandens apsaugos sistemos struktūrinis ir teisinės sistemos atsiradimą. Lietuva, būdama ES valstybė narė, įsipareigojo perkelti ES direktyvų nuostatas į nacionalinę teisę, todėl šiuo metu įgyvendinamos vandens apsaugos politikos tikslai ir prioritetai atitinka ES, o nuolatinis gerosios praktikos keitimasis leidžia Lietuvai veiksmingai spręsti kylančius aplinkos kokybės gerinimo iššūkius.

Atsižvelgiant į šiame skyriuje pateikiamą Lietuvos vandens apsaugos politiką reglamentuojančių teisės aktų apžvalgą bei nustačius ES vaidmenį formuojant ir įgyvendinant vandens apsaugos politikos nuostatas, sekančiame skyriuje, atsižvelgiant į minėtuosius teisės aktus bus analizuojama Nord Stream dujotiekio teisimo situaciją, vertinant šio projekto įgyvendinamą tiek Lietuvos, tiek ES aplinkos apsaugos politikos ir vandens apsaugos politikos kontekstu.

⁷⁵ „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. rugpjūčio 7 d. nutarimo Nr. 935 „Dėl Lietuvos Respublikos derybinių pozicijų derybose dėl narystės Europos Sąjungoje patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“, Valstybės žinios, žiūrėta 2021 m. kovo 18 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.123567?jfwid=24tshzg4m>.

3. NORD STREAM DUJOTIEKIO TIESIMO BALTIJOS JŪROJE SITUACIJOS VERTINIMAS ES IR LIETUVOS VANDENS APSAUGOS POLITIKOS IR TEISĖS KONTEKSTU

Šioje magistro baigiamojo darbo dalyje vertinama Nord Stream dujotiekio tiesimo Baltijos jūroje situacija, atsižvelgiant į ES ir Lietuvos vandens apsaugos politikos teises ir politines nuostatas. Atliekant vertinimą, pirmiausia buvo siekiama aptarti kylančius poveikio aplinkai iššūkius, nustatyti ES vandens apsaugos politikos nuostatų integravimą į šio projekto įgyvendinimą bei identifikuoti projekto įgyvendinimo probleminius aspektus.

3.1. Nord Stream dujotiekio poveikio aplinkai iššūkiai

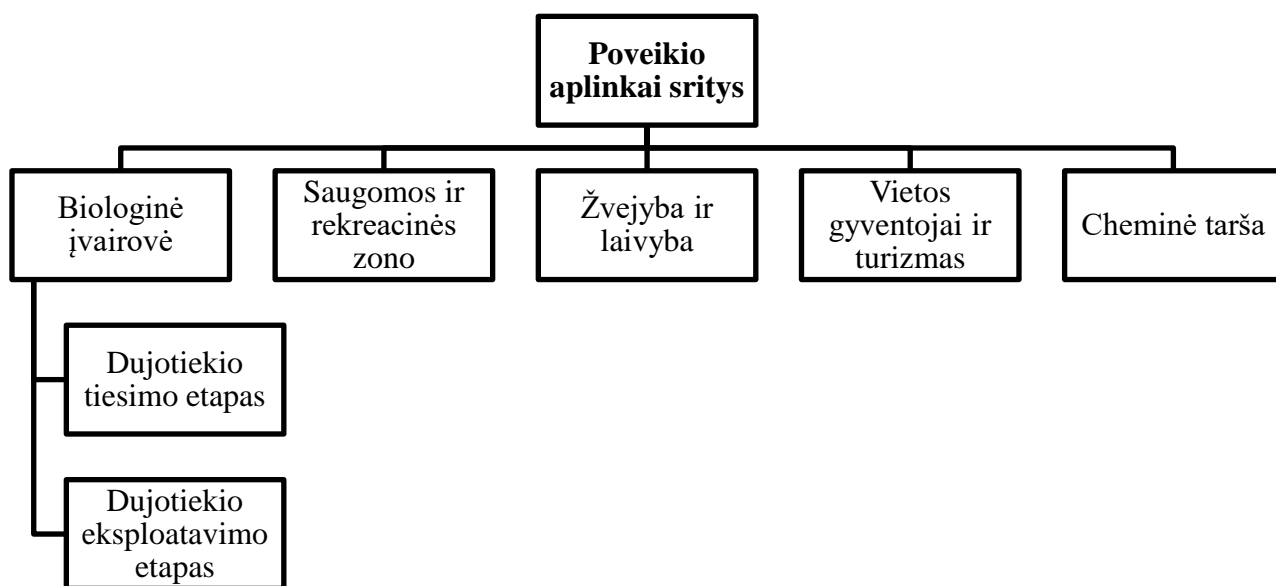
Nord Stream dujotiekis yra vienas didžiausių ir neabejotinai prieštaraujančių energetikos infrastruktūros projektų Europoje. Be techninių ir politinių iššūkių, projektas apima materialinių ir procesinių teisinių klausimų spektrą, apimančią penkias nacionalines jurisdikcijas, be ES ir tarptautinės teisės.

Nord Stream dujotiekis apibrėžiamas kaip atviroje jūroje veikianti vamzdynų sistema, kuri eksportuoja dujas iš Vyborgo (Rusija), kertant Suomijos įlanką ir Baltijos jūrą, į priėmimo terminalą Lubmine (Vokietija). Be Rusijos ir Vokietijos kirtimo, dujotiekis taip pat kerta Suomijos, Švedijos ir Danijos išskirtines ekonomines zonas (IEZ)⁷⁶. Dabartinės būsenos „Nord Stream“ projektą sudaro du lygiagretūs dujotiekiai, kurių bendras kasmetinis pajėgumas siekia 55 mlrd. M3 gamtinių dujų pervežimą⁷⁷.

Nord Stream dujotiekio tiesimo Baltijos jūroje iššūkių vertinimą tikslinga pradėti nuo projekto pradžios. Tokia analizė leis suprasti, kaip Nord Stream dujotiekio tiesimo Baltijos jūroje projekto įgyvendinimas galėjo/ gali paveikti aplinką. Suomijos mokslininkai dar 2007 m. atliko poveikio aplinkai vertinimą, kuriame siekė numatyti galimus iššūkius aplinkai, įgyvendinus tuo metu dar tik planuojamą nutiesti Nord Stream dujotiekį. Atsižvelgiant į pateiktus duomenis, galima pateikti pagrindines identifikuotas Nord Stream poveikio aplinkai sritis (5 pav.).

⁷⁶ David Langlet, “Nord Stream, the Environment and the Law: Disentangling a Multijurisdictional Energy Project”. *Scandinavian Studies in Law*, 2014 59:179-205, https://www.researchgate.net/publication/270570158_Nord_Stream_the_Environment_and_the_Law_Disentangling_a_Multijurisdictional_Energy_Project.

⁷⁷ *Ibid.*

5 paveikslas. Nord Stream dujotiekio tiesimo ir eksploatavimo Baltijos jūroje iššūkiai, susiję su aplinkos apsauga

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Pelkonen, Jantunen, 2007⁷⁸

Pagal 5 paveiksle pateikiamus duomenis galima pastebėti, kad, prieš įgyvendinant Nord Stream projektą, buvo išskiriamos pagrindinės 5 aplinkos sritys, kurioms daromą poveikį siūlo analizuoti mokslininkai. Matyti, kad poveikis biologinei įvairovei yra skaidomas į du pagrindinius etapus, t.y. dujotiekio statybos ir eksploatavimo etapus. Tai atskleidžia, kad biologinė įvairovė kaip aplinkos apsaugos sritis šio projekto įgyvendinimo etapais buvo veikiamą skirtingai.

Kiek detaliau analizuojant poveikio aplinkai iššūkius, vertinimą galima pradėti nuo **biologinės įvairovės**, kuriai, Nord Stream dujotiekio statybos metu kyla pagrindiniai iššūkiai:

- Dėl statybos darbų susidarancios nuosėdos daro poveikį platformos vietoje esančiai florai ir faunai, ypač atliekant gilavimo darbus;
- Platformos statybos vietoje numatomi vykdyti sprogdinimai ir išaugęs laivų judėjimo srautas gali pakenkti žieduotųjų ruonių populiacijai;
- Platformos konstrukcija gali nulemti naujų floros ir faunos rūšių atsiradimą;
- Pakrantės zonų augalija ir gyvūnija trikdoma kylančio triukšmo;
- Dėl triukšmo ir užterštumo gali pakisti paukščių migravimo, žiemojimo ir poravimosi vietovės⁷⁹.

⁷⁸ Riina Pelkonen Jorma Jantunen, „The Nord Stream Gas Pipeline Project: Environmental Issues“, 2007, žiūrėta 2021 m. kovo 15 d., [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2007/393273/IPOL-PETI_NT\(2007\)393273_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2007/393273/IPOL-PETI_NT(2007)393273_EN.pdf).

⁷⁹ Pelkonen Jantunen, *supra note*, 78.

Galima pastebėti, kad buvo numatoma, jog jau dujotiekio statybos etape bus susidurta su iššūkiais dėl aplinkos apsaugos, susijusiais su biologinės įvairovės pokyčiais. Kadangi šiame darbe pagrindinis dėmesys koncentruojamas į vandens apsaugos politiką ir jos įgyvendinimą, būtina paminėti, kad ES vandens pagrindų direktyvoje (2000) pabrėžiamas poreikis išsaugoti arba pagerinti vandens ekosistemas, tačiau atliekant poveikio biologinei įvairovei vertinimą pastebima, kad į ES lygiu priimtus norminius teisės aktus nebuvo atsižvelgiama. Atkreipiant dėmesį į poveikio biologinei aplinkai šaltinius, pabrėžiama, kad pagrindinės problemos, kurios gali sąlygoti neigiamą poveikį aplinkai: intensyvesnė laivyba, didesnis laivų srautas bei išmetami teršalai, kuriuos turime vertinti kaip tuo metu nustatytus potencialus neigiamo poveikio aplinkai šaltinius. Atsižvelgiant į vandens apsaugą reglamentuojančius norminius teisės aktus galima teigti, kad dar prieš įgyvendinant projektą, jau buvo numatyti šie taršos šaltiniai, kurių poveikis išskirtinai vandens kokybei turėjo būti analizuojamas išsamiau.

Būtina paanalizuoti ir galimus neigiamus poveikio biologinei įvairovei aspektus Nord Stream dujotiekio eksploatavimo laikotarpiu. Dar 2007 m. buvo pažymima, kad eksploatuojant dujotiekį, biologinės įvairovės išsaugojimas susidurs su tam tikrais iššūkiais:

- Vandens disbalansas ir deguonies kiekio vandenyje sumažėjimas, kurį sąlygoja filtruojamas jūros vanduo, kuris naudojamas prieš paleidžiant dujotiekį, hidrotestavimui;
- Palei dujotiekį gali padidėti smėlio kaupimasis, atsirasti vandens srovės, dėl kurių sutrikdoma vandenyje esanti flora ir fauna;
- Galimo dujotiekio gedimo metu nebuvo nustatytas poveikis biologinei įvairovei⁸⁰.

Dujotiekio eksploatavimo etape nebuvo įžvelgiamos didelės grėsmės, kurias būtų galima sieti su biologine įvairove, tačiau negalima atmesti prielaidos, kad atsiradus ekstremaliajai situacijai dėl dujotiekio gedimo ir galimo dujų patekimo į vandenį, būtų padaryta žala vandens ekosistemai ir vandens kokybei, o šios abi sritys yra prioretizuojamos ES norminiuose teisės aktuose.

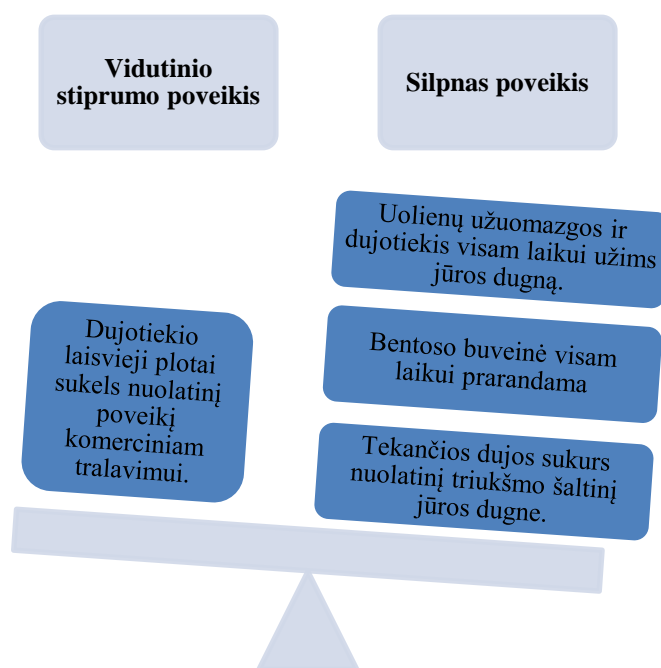
Antroji poveikio aplinkai sritis – **žvejyba ir laivyba**, kuriai taip pat nustatytas galimas neigiamas poveikis, pasireiškiantis tuo, kad numatomi jūros vandens deguonies lygio pokyčiai platformos zonoje, atsirandantys dėl barjero efekto, o tai gali turėti įtakos žvejybai. Taip pat išskiriamas neigiamas poveikis Baltijos jūros žuvų ištekliams⁸¹. Dujotiekio tiesimo pradžioje buvo numatoma rizika, kad, vamzdyną montuojant, gali susidurti vamzdžius tiesiantys laivai ir įprasti traluojantys laivai. Esant galimam dujų nutekėjimui iš dujotiekio, gali užsidegti virš jūros lygio susidaręs dujų debesis, kuris gali sukelti žaibišką ugnį, jei šalia yra uždegimo šaltinis. Tai kelia pavojų laivybai, jei užsidegimo šaltinis yra pravažiuojančiame laive arba laive, dėl kurio atsiranda

⁸⁰ Pelkunen Jantunen, *supra note*, 78.

⁸¹ *Ibid.*

nuotėkis prisitvirtinant⁸². Tai atskleidžia, kad numatoma rizika dėl galimybės atsirasti dujų nutekėjimo ne tik vamzdyno montavimo metu, bet ir vėlesniu dujotiekio eksploatavimo metu. Gaisro riziką siejama ne tik su atliekamais vamzdynų montavimo darbais, bet ir vėliau vykdomais laivų prisitvirtinimais.

Suomijos mokslininkų atliktas Nord Stream dujotiekio įrengimo ir eksploatavimo poveikio aplinkai vertinimas atskleidžia, kad nors ir deklaruojama, kad daugelis poveikio aplinkai aspektų yra trumpalaikiai, pasireiškę dujotiekio statybos metu ir išsprendžiami tam tikromis priemonėmis, tačiau siūloma atkreipti dėmesį į poveikio aplinkai ilgalaikius padarinius, darančius silpnesnį ar didesnį poveikį (6 pav.).

6 pav. Nord Stream ilgalaikiai padariniai aplinkai

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Nord Stream, 2009⁸³

Apibendrinant galima teigti, kad nors ir šiame poskyryje pagrindinis dėmesys skirtas Nord Stream pirminio dujotiekio projektavimo ir eksploatavimo iššūkių vertinimui, tačiau tie patys iššūkiai išliko ir Nord Stream 2 projekto įgyvendinimo metu. Kadangi Nord Stream yra Baltijos jūroje įgyvendinamas projektas, todėl vertinant poveikio aplinkai iššūkius, pagrindinis dėmesys sutelktas į Baltijos jūros vandens kokybės išlaikymą ir gerinimą, vandens ekosistemų išsaugojimą, taip pat ir pakrančių būklę bei floros ir faunos išsaugojimą. Nors šie siekiai yra įtvirtinti ES norminiuose teisės aktuose, tačiau analizuojant atskiras poveikio aplinkai sritis pastebima, kad nė vienas su Nord Stream dujotiekio konstravimu ir eksploatavimu susijęs veiksmas nėra vertinamas

⁸² Pelkunen Jantunen, *supra note*, 78.

⁸³ „Natural Gas Pipeline through the Baltic Sea“, 2009, žiūrėta 2021 m. kovo 28 d., file:///C:/Users/hp/Downloads/eia-map-leaflet-finland_20090201.pdf.

kaip visiškai jokio poveikio nedarantis, skiriasi tik kiekvieno etapo metu atliekamų veikų poveikio aplinkai stiprumas.

3.2. Projekto įgyvendinimo vertinimas ES vandens apsaugos politikos kontekstu

Šioje darbo dalyje vertinant Nord Stream projekto įgyvendinimą ES vandens apsaugos politikos kontekstu, atkreipiamas dėmesys ne tik į Nord Stream 1 trasos įrengimo ir eksploatavimo teisinius aspektus, tačiau ir Nord Stream 2 dujotiekio projekto įgyvendinimą, kurio situacija aktuali šiomis dienomis. Pagrindinis dėmesys sutelkiamas į vandens apsaugos klausimus.

Reikia pažymėti, kad tarptautinė teisė skiria dvi kategorijas, taikant teisinės sistemas jūroje. Teritoriniuose vandenyse (iki 22 kilometrų nuo pakrantės) valstybės turi išimtinę teisę taikyti savo šalies įstatymus. ES valstybių narių kontekste Europos teisė taip pat taikoma panašiai. Išskirtinė ekonominė zona (iki 370 kilometrų) yra ne suvereni valstybės teritorija, o teritorija, kurioje valstybės gali vykdyti žvalgymo ir eksploatavimo veiklą, pagal Jungtinių tautų jūros teisės konvenciją (toliau UNCLOS). Be to, galioja tarptautiniai aplinkosaugos standartai. Šios taisyklės taikomos povandeninio kabelio ar dujotiekio tiesimui. „Nord Stream 2“ atveju dujotiekis kerta tik Rusijos, Vokietijos ir Danijos teritorinius vandenys (aplink Bornholmo salą), tačiau liečia kelių pakrančių valstybių išskirtinę ekonominę zoną⁸⁴.

Analizuojant Nord Stream 1 ir Nord Stream 2 dujotiekių įrengimo ir eksploatavimo poveikio vertinimo aplinkai ataskaitas, skirtingų mokslininkų ir tyrėjų įžvalgas, pastebimas pagrindinis problemiškas, kuris sietinas su šiame darbe analizuojama tema – nors vandens kokybė yra prioritetizuojama visuose su Nord Stream susijusiuose dokumentuose, tačiau vertinant teisinius aspektus, pasigendama išsamesnio Nord Stream vertinimo ES vandens apsaugos kontekste. Pagrindinis dėmesys, vis dėlto, telkiamas į ES dujų direktyvos įgyvendinimą ir šios direktyvos nuostatų užtikrinimą Nord Stream dujotiekio tiesimo ir eksploatavimo metu. Kyla klausimas, kur tada dingsta ES vandens apsaugos politikos nuostatos, kodėl jos nėra aktualizuojamos?

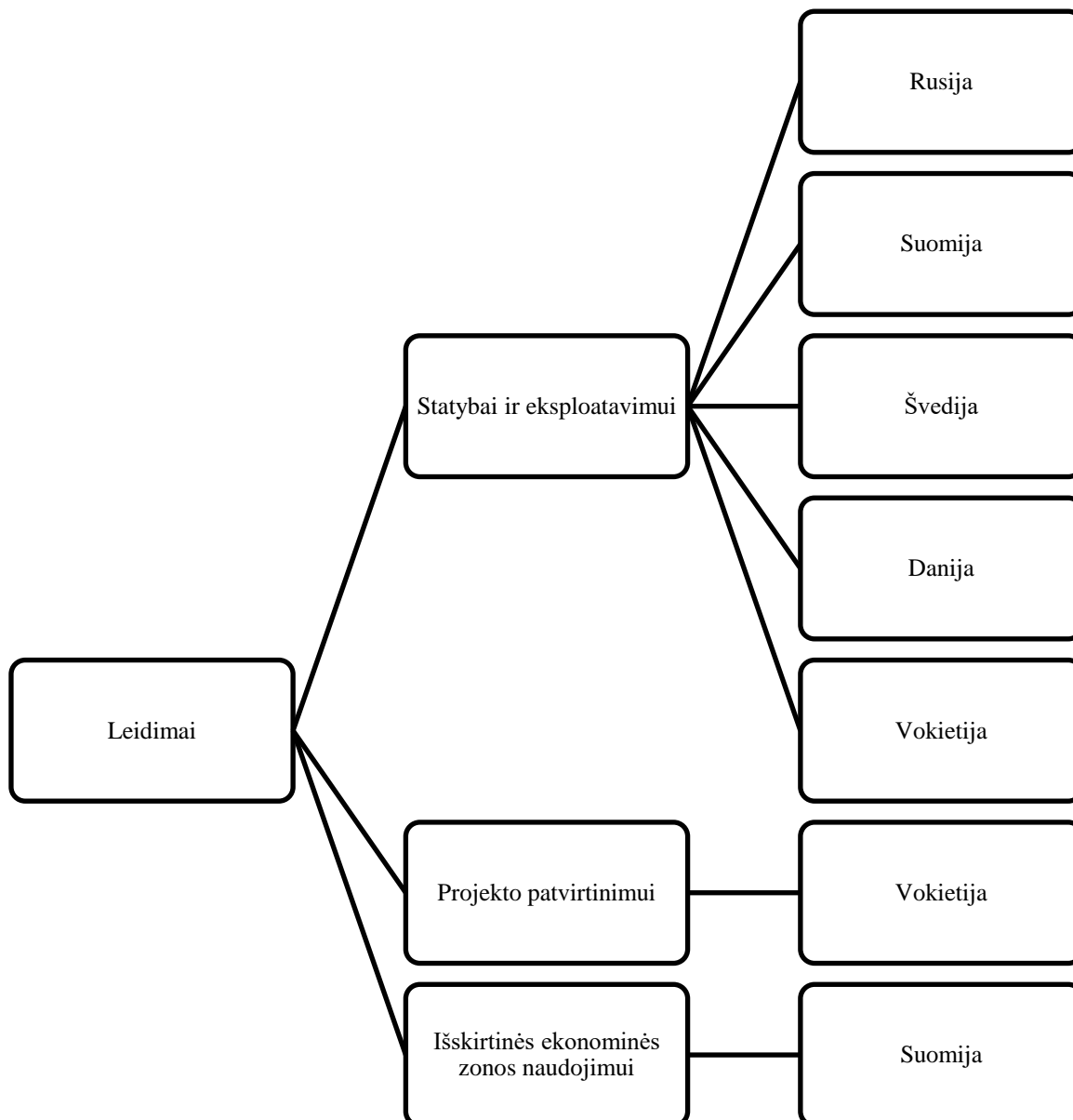
Viso projekto įgyvendinimo ir eksploatavimo metu yra vadovaujamosi tarptautiniais dokumentais ir konvencijomis, kurios vienu ar kitu klausimu užtikrina Baltijos jūros apsaugą, valstybių interesus Baltijos jūros pakrantėse, tačiau pasigendama išsamesnio ES vandens pagrindų direktyvos nuostatų pritaikymo vertinimo, nors, kaip jau minėta anksčiau, ši direktyva yra svarbiausias ES vandens apsaugą reglamentuojantis norminis teisės aktas. Atsižvelgiant į tai, šiame skyriuje pagrindinis dėmesys sukonzentruojamas į norminius teisės aktus, kuriuose pateiktos nuostatos yra užtikrinamos, įgyvendinant Nord Stream. Tai leis apžvelgti, koku lygiu

⁸⁴ Severin Fischer, „Lost in Regulation: The EU and Nord Stream 2“, *Policy Perspectives*, 2007, Vol. 5/5, žiūrėta 2021 m. kovo 26 d., <https://css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/PP5-5.pdf>.

yra atsižvelgiama į vandens apsaugos aspektus, įtvirtintus tarptautinėje teisinėje bazėje.

Projekto įgyvendinimas užtikrinant vandens apsaugą, paremtas skirtingomis koncepcijomis, kurios minimos vertinimo ataskaitose bei teisiniuose dokumentuose. Vienas iš pagrindinių teisinių dokumentų, kurį reikėtų paminėti – Jungtinių tautų jūrų teisės konvencija, prie kurios Lietuva prisijungė pasirengimo stoti į ES laikotarpiu (2003). Šioje konvencijoje pažymima, kad kiekviena prisijungusi valstybė narė turi imtis visų būtinųjų priemonių, kad būtų užtikrinama veiksminga jūros aplinkos apsauga. 145 str. a) dalyje nurodoma, kad *„užkirsti kelią, sumažinti ir kontroliuoti jūros aplinkos ir pakrantės teršimą ir kitus pavojus, taip pat jūros aplinkos ekologinio balanso pažeidimo grėsmę, ypač didelį dėmesį skiriant apsaugai nuo žalingų pasekmių, kylančių dėl gręžimo, dugno valymo, žemės siurbimo, atliekų išmetimo bei su šia veikla susijusių įrenginių, vamzdinių ar kitų įrengimų statybos ir eksploataavimo“*⁸⁵. Taigi, iš esmės, nors Nord Stream vertinime yra išskiriamos pagrindinės 5 valstybės, tačiau tokia nuostata leidžia suprasti, kad šio projekto įgyvendinimas turi būti visų Baltijos valstybių interesų dalis ir sprendimai, dėl su projekto įgyvendinimu susijusiais klausimais, turi būti diskutuoti ir priimami tarpvalstybiniu lygiu. Skirtingų dokumentų analizė leidžia formuoti prielaidą, kad Nord Stream yra siejamas tik su pagrindinėmis 5 valstybėmis (7 pav.), kadangi nė viena iš Baltijos valstybių nėra minima poveikio aplinkai vertinimo ataskaitose.

⁸⁵ „Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija“, Valstybės žinios, žiūrėta 2021 m. kovo 28 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.221141>.

7 pav. Reikalingų leidimų Nord Stream įgyvendinimui leidimų sąrašas

Šaltinis: sudaryta autorės

Galima pastebėti (7 pav.), kad norint vykdyti Nord Stream dujotiekio statybos ir eksploataavimo darbus, turėjo būti gaunami leidimai iš minėtųjų 5 valstybių (Rusijos, Vokietijos, Suomijos, Švedijos ir Danijos), tačiau iš Vokietijos turėjo būti gaunamas leidimas plano patvirtinimui, o iš Suomijos dėl išskirtinės ekonominės zonos naudojimo. Taigi, pagrindinį vaidmenį Nord Stream projekto įgyvendinime vaidina šios penkios valstybės, kurioms ir tenka atsakomybė už poveikio aplinkai iššūkius ir jų sprendimą.

Remiantis Jungtinių tautų jūrų teisės konvencijos nuostatomis (1/79 straipsnis), kurios suteikia visoms valstybėms teisę pakrantės valstybių žemyniniame šelfe nutiesti povandeninius

kabelius ir vamzdynus, o jų apibrėžimas priklauso nuo tokių valstybių sutikimo⁸⁶, projekto rengėjas privalėjo pateikti įvairias paraiškas dėl tam tikrų valstybių leidimų gavimo, per kurių vandenį planuojama nutiesti naujus vamzdynus. Tai paaiškina, kodėl Nord Stream projekto rengėjas neturėjo gauti leidimo iš visų Baltijos valstybių.

Vertinant norminius teisės aktus, kurių turi laikytis ES valstybės narės, galima išskirti leidimų suteikimo sąlygas. Viena iš pagrindinių sąlygų - projekto rengėjo įsipareigojimas atlikti išsamų poveikio aplinkai vertinimą ne tik prieš projekto įgyvendinimą, tačiau ir jau eksploatuojant Nord Stream dujotiekį.

Išsamus poveikio aplinkai įvertinimas yra pagrindinis leidimų išdavimo proceso elementas pagal Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. gruodžio 13 d. direktyvą Nr. 2011/92⁸⁷, kuria siekiama užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį bei aplinkos aspektų integravimą į projektų rengimą, ir leidimų jiems išdavimą. Taip pat šalys turi vadovautis ir 1991 m. Jungtinių Tautų JT EEK ESPO konvencijos dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste Strateginio aplinkos vertinimo protokolo patvirtinimo Bendrijos vardu (toliau ESPO konvencija). Minėtuoju dokumentu yra nustatyta konsultavimosi su šalimis, kurioms siūlomų projektų tarpvalstybiniais poveikis aplinkai gali turėti pasekmių, tvarka⁸⁸. Būtina pažymėti, kad išsamaus poveikio aplinkai vertinimo standartus turi kiekviena šalis, todėl projekto rengėjas turi atsižvelgti į reikalavimą ir atlikti poveikio aplinkai vertinimą pagal konkrečios šalies standartus, tačiau bet koks poveikio vertinimas, atliktas nacionaliniu ar tarpvalstybiniu lygiu, turi atitikti ESPO konvencijos nuostatas ir turi būti apibendrintas vienoje dokumentacijoje.

Pareiga atlikti išsamų poveikio aplinkai vertinimą yra svarbi sąlyga projekto rengėjui, o tai tuo pačiu padeda užtikrinti ir valstybių, kurios prisiima atsakomybę už suteiktus leidimus, interesus. Vertinant ES vandens apsaugos politikos kontekstu, reikalavimas atlikti išsamų poveikio aplinkai vertinimą dar pasirengimo tiesti laikotarpiu ir vertinimą tęsti eksploatavimo metu, leidžia teigti, kad šia nuostata yra užtikrinama, jog būtų vykdoma nuolatinė aplinkos būklės stebėseną. Kadangi Nord Stream projektas tiesiogiai susijęs su Baltijos jūra ir jos aplinka, įpareigojimas atlikti nuolatinį ir išsamų poveikio aplinkai vertinimą leidžia įgyvendinti ES vandens apsaugos politikos tikslus. Poveikio aplinkai vertinimą galima priskirti kaip vienai iš priemonių, kurios leidžia kontroliuoti, jog aplinkai nebūtų padaroma didesnė nei numatyta žala. Nors ES norminiuose teisės aktuose pabrėžiamas siekis gerinti vandens kokybę ir jos aplinkos būklę, tačiau

⁸⁶ „Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija“, *supra note*, 87.

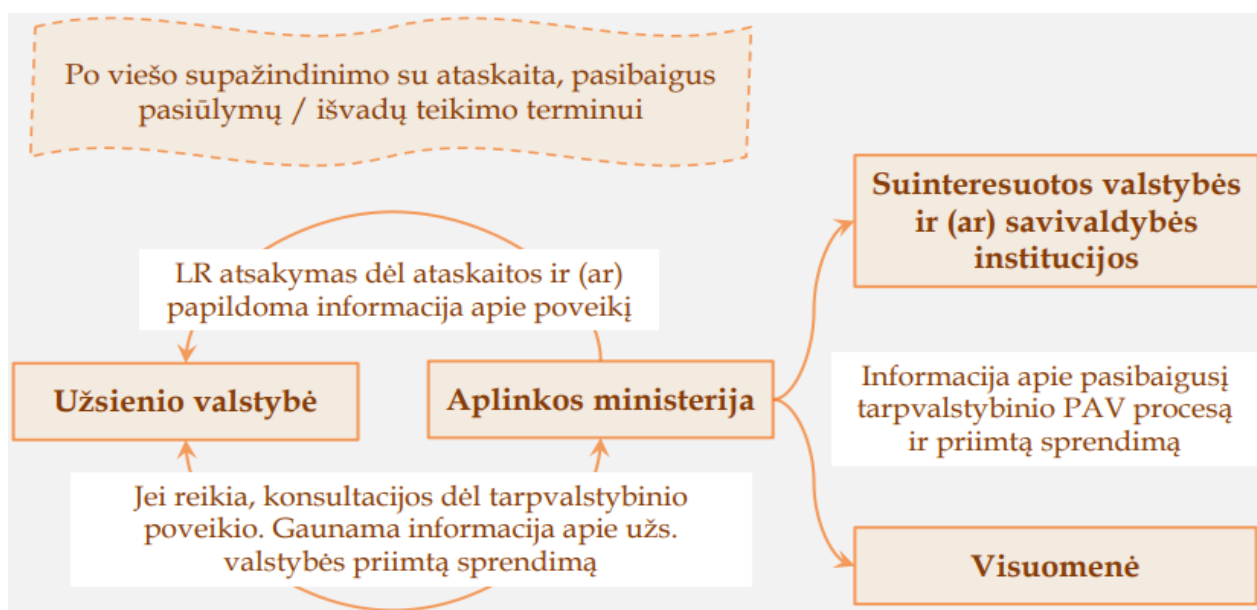
⁸⁷ „Dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo“, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/92, žiūrėta 2021 m. kovo 27 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=LEGISSUM:ev0032>.

⁸⁸ „JT EEK ESPO konvencijos dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste Strateginio aplinkos vertinimo protokolo patvirtinimo Bendrijos vardu“, žiūrėta 2021 m. kovo 26 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52008PC0132>.

realistinis scenarijus apima siekį užtikrinti, kad dėl įgyvendinamo projekto nebūtų padaromi dideli nuostoliai aplinkai. Tiesa, reikia atkreipti dėmesį, kad poveikio aplinkai vertinimas nėra susijęs vien tik su vandens kokybės vertinimu, o apima skirtingus aplinkos komponentus, kurie vienas nuo kito priklausomi.

Galima kai kuriuos norminius teisės aktus aptarti išsamiau, kurie tiesiogiai sietini su analizuojamu Nord Stream projektu, siekiant pabrėžti jų vaidmenį projekto rengimo ir įgyvendinimo procesuose.

Pradiniame Nord Stream projekto rengimo etape labai svarbus vaidmuo teko **ESPO konvencijos įgyvendinimui**. Šia konvencija buvo siekiama užkirsti kelią žalos aplinkai atsiradimui, ją sušvelninti ir stebėti, užtikrinant, kad prieš priimant galutinį nacionalinį sprendimą dėl projekto patvirtinimo, būtų aiškiai atsižvelgiama į tarpvalstybinius aplinkos veiksnius. ESPO konvencijos pagrindinis reikalavimas yra nustatyti ir pranešti apie galimą tarpvalstybinį poveikį suinteresuotosioms šalims, atliekant poveikio vertinimą, kad būtų galima atsižvelgti į jų pastabas prieš suteikiant leidimus projekto įgyvendinimui⁸⁹. Nors jau minėta, kad Lietuvos bei kitų Baltijos valstybių vaidmuo šio projekto rengimo ir įgyvendinimo metu yra ribotas ir netiesioginis, tačiau Lietuvą galima laikyti suinteresuotąja valstybe, kuri gali patirti poveikį dėl rengiamo ir įgyvendinamo Nord Stream projekto. LR aplinkos ministerija yra parengusi 4 skirtingus bendravimo ir bendradarbiavimo scenarijus, kurie iš dalies leidžia iliustruoti Lietuvos dalyvavimą šio projekto įgyvendinimo stebėsenoje (8 pav.).

8 pav. Tarpvalstybinis poveikio aplinkai vertinimo schema

Šaltinis: LR Aplinkos ministerija⁹⁰

⁸⁹ JT EEK Espo konvencijos, *supra note*, 88.

⁹⁰ „Tarpvalstybinio poveikio aplinkai vertinimas Lietuvoje“, žiūrėta 2021 m. kovo 31 d., https://am.lrv.lt/uploads/am/documents/files/PAV-tarpvalst/Tarpvalstybinio%20PAV%20procesas_schema_LT-pov_%20patirianti_2021.pdf.

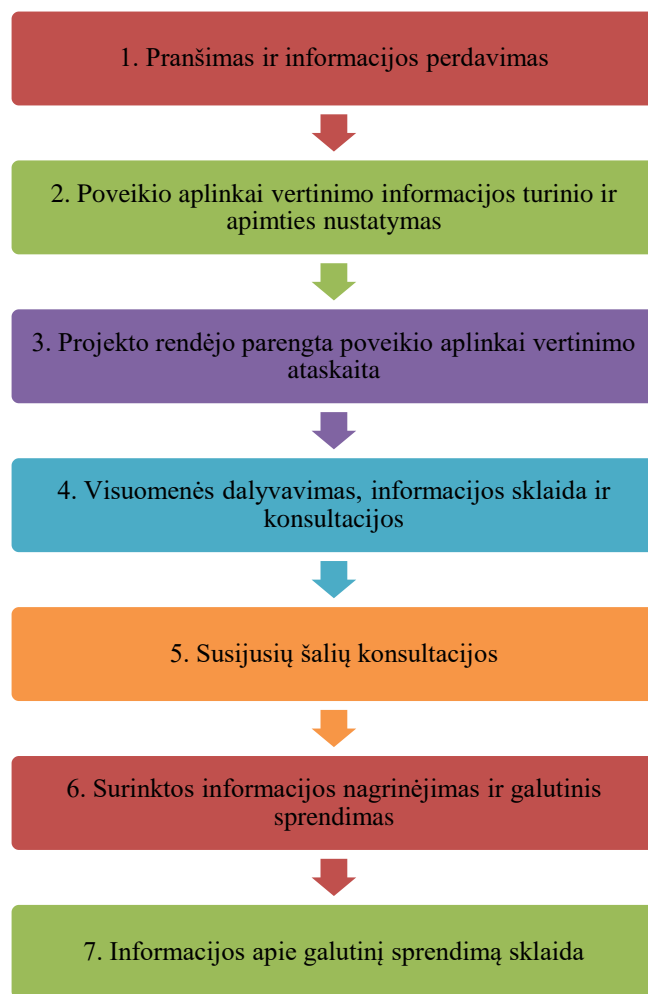
Nors 8 paveiksle pateikiamoje schemeje yra pristatomi pagrindiniai veiksmai, kai atliekamas poveikio aplinkai vertinimas poveikį patiriančiai Lietuvai, tačiau galima pripažinti, kad Lietuva yra netiesioginį poveikį patirianti valstybė, kadangi jos teritorija Baltijos jūroje ribojasi su Nord Stream dujotiekio trasomis. Galima suprasti, kad, jei dujotiekio trasos zonoje blogėtų aplinkos būklė, didėtų vandens užterštumas, tokiu atveju poveikį patiriančia valstybe būtų laikomos ir Baltijos valstybės, kurios ribojasi su projekto įgyvendinimo teritorija.

ESPO konvencija, kurią ES ratifikavo, sudaro neatsiejama ES teisinės sistemos dalį ir suteikia jai viršenybę prieš antrinius teisės aktus, priimtus pagal Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo⁹¹. Tai reiškia, kad ES teisinės nuostatos turėtų būti aiškinamos pagal ESPO konvenciją.

Konvencijoje pabrėžiama, kad vienos susitariančios šalies teritorijoje vykdomos veiklos gali sukelti reikšmingą neigiamą poveikį kitoje susitariančios valstybės teritorijoje, todėl poveikio aplinkai nuoseklius vertinimas turi užimti prioritetingą poziciją Nord Stream projekto įgyvendinimo ir eksploatavimo periodu.

Analizuojant skirtingus šaltinius galima matyti, kad yra išskiriami tam tikri poveikio aplinkai vertinimo etapai, kai galimas tarpvalstybinio lygmens poveikis aplinkai (9 pav.).

⁹¹ „Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija“, žiūrėta 2021 m. kovo 26 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT>.

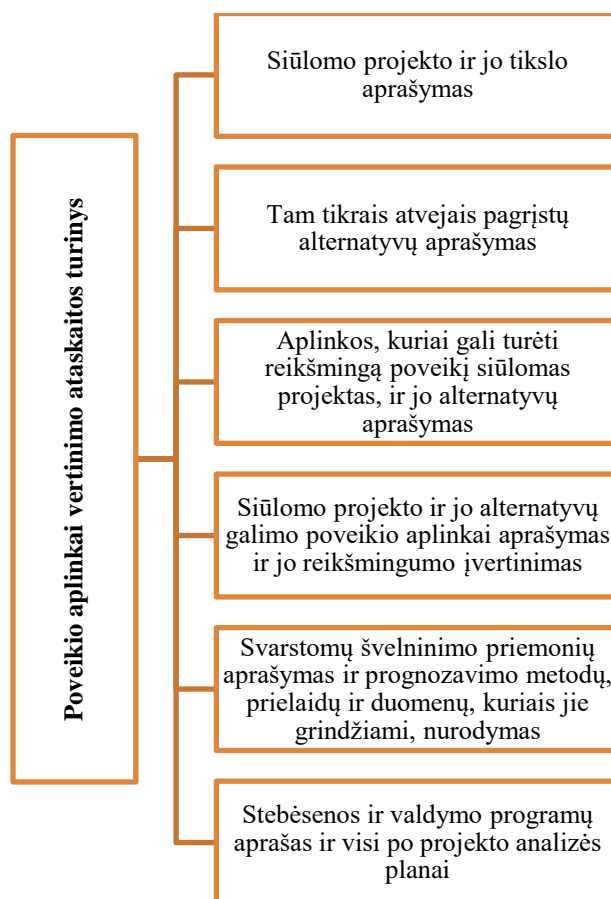

9 pav. Poveikio aplinkai vertinimo procedūra, skirta didelio masto tarpvalstybiniais projektams

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Svegaard, Galatius, Tougaard, 2017⁹²

Remiantis 9 paveiksle pateiktais tarpvalstybinio poveikio vertinimo etapais apie Nord Stream projekto įgyvendinimą ir eksploatavimą, turi būti pateikiamos reguliarios ataskaitos, kuriose turi atsispindėti projekto įgyvendinimo poveikis Baltijos jūrai ir jūros aplinkos būklei. Numatyta, kad poveikio aplinkai ataskaitoje turi atsispindėti tam tikra informacija (10 pav.).

⁹² Signe Svegaard, Anders Galatius, Jakob Tougaard, „Marine mammals in Finnish, Russian and Estonian waters in relation to the Nord Stream 2 project“ (Commissioned Report from DCE – Danish Centre for Environment and Energy, January 2017), <https://dce2.au.dk/pub/SR238.pdf>.

10 pav. Poveikio aplinkai ataskaitai turinys

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Svegaard, Galatius, Tougaard, 2017⁹³

Nord Stream projekto vykdytojai yra pagrindinės 5 valstybės: Rusija, Suomija, Švedija, Vokietija ir Danija. Vertinant poveikį aplinkai, Nord Stream projekto įgyvendinimo laikotarpiu, atkreipiamas dėmesys, kad pagal ESPO konvencija, būtina teikti informaciją ir šalims, kurioms taip pat gali kilti neigiamo poveikio aplinkai pavojus. Vertinant Nord Stream 2 projekto įgyvendinimą, tokioms šalims yra priskiriama ir Estija, Latvija, Lietuva, Lenkija. Šios valstybės yra laikomod galimai poveikį patiriančiomis valstybėmis, kadangi vienos valstybės teritorijoje atsirandantis poveikis gali tapti ir minėtųjų šalių teritorijoje atsirandančio poveikio pasekmių priežastimi.

Vertinant vandens apsaugos klausimus ES vandens apsaugos politikos kontekstu, atkreipiamas dėmesys, kad šio projekto įgyvendinimo metu yra vadovaujama ir **ES jūrų strategijos pagrindų direktyva**, kuris laikomas pirmuoju ES norminiu teisės aktu, specialiai skirtas apsaugoti jūrų aplinką ir gamtos išteklius, bei sukurti tvaraus jūrų vandenų naudojimo pagrindą. Jame nustatoma sistema, pagal kurią valstybės narės imasi būtinų priemonių, kad

⁹³ Svegaard, Galatius, Tougaard, *supra note*, 92.

vėliausiai iki 2020 m. būtų pasiekta arba išlaikyta gera jūrų aplinkos būklė⁹⁴. Šios direktyvos nuostatos užtikrinamos skirtingų vykdančiųjų Nord Stream projektą valstybių nacionalinių leidimų išdavimo procesuose.

ES vandens pagrindų direktyva yra pagrindinė iniciatyva, kuria siekiama pagerinti vandens kokybę visoje ES, taip pat yra vienas iš ES norminių teisės aktų, kuris svarbus analizuojant Nord Stream projekto įgyvendinimą vandens apsaugos užtikrinimo kontekste. Nors pagrindinis dėmesys skiriamas gėlam vandeniui, ši direktyva taip pat apima pereinamuosius ir pakrančių vandenį iki 1 jūrmylės (toliau nm) atstumo nuo pakrantės, siekiant užtikrinti tinkamą ekologinę būklę, ir 12 nm, atsižvelgiant į cheminę būklę⁹⁵. Analizuojant Nord Stream 2 projekto informaciją galima pastebėti, kas šios direktyvos nuostatos ypač svarbios Vokietijos pakrantės rajonui, kadangi dujotiekiai jūroje įrengti iki 1 nm atstumu nuo Vokietijos pakrantės. Ši direktyva taip pat taikoma Danijoje, Bornholmo saloje ir Suomijos įlankoje, išskyrus Rusiją.

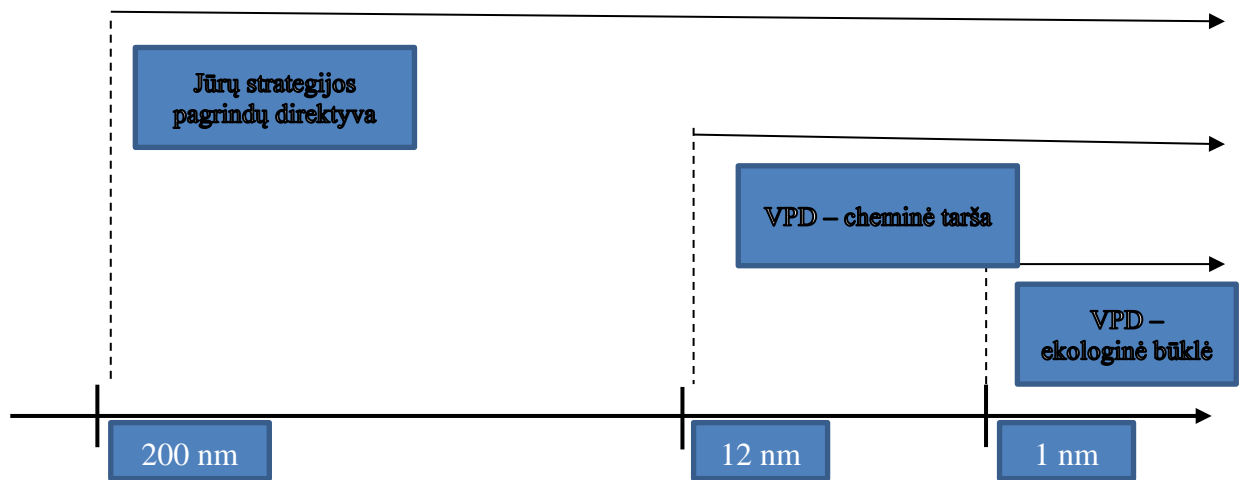
Kadangi šiame darbe aprėpiami tiek Nord Stream 1, tiek Nord Stream 2 projektai, galima pastebėti, kad Nord Stream 1 projekto įgyvendinimui buvo taikoma mažiau norminiais teisės aktais nustatytų kriterijų. Tai galima pagrįsti tuo, kad tik 2014 m. ES priėmė **Jūrinės erdvės planavimo direktyvą**, kuri yra laikoma pirmuoju teisiniu reikalavimu šalims sukurti skaidrias projektų jūroje planavimo sistemas ir kūrimo metu bendradarbiauti su kaimyninėmis šalimis⁹⁶. Šalys įpareigosios šią direktyvą perkelti į nacionalinę bazę buvo iki 2016 m., o iki 2021 m. turi būti pasiekti numatyti keturi tikslai, kurie apima ne tik aplinką, tačiau ir žuvininkystę, jūrų transportą ir energetiką.

Apibendrinant galima teigti, kad planuojant ir įgyvendinant Nord Stream dujotiekio projektus yra vadovaujamais ne tik tarptautinėmis konvencijomis, tačiau svarbų vaidmenį vaidina ir ES norminiai teisės aktai, skirti vandens apsaugos užtikrinimui. Kiekvienas iš ES norminių teisės aktų reguliuoja vandens apsaugos sritis tam tikrose jūros zonoje (11 pav.).

⁹⁴ „Jūrų strategijos pagrindų direktyva“, Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. birželio 17 d. direktyva 2008/56/EB, žiūrėta 2021 m. kovo 24 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0056>.

⁹⁵ ES vandens pagrindų direktyva, *supra note*, 17.

⁹⁶ „Europos Parlamento ir tarybos 2014 m. liepos 23 d. direktyva 2014/89/ES, kuria nustatoma jūrinių teritorijų planavimo sistema“, žiūrėta 2021 m. balandžio 1 f., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0089&from=EN>.

11 pav. Jūros zonos, kurioms taikomos ES direktyvos

Šaltinis: sudaryta autorės

Apibendrinant galima teigti, kad projekto įgyvendinime vadovaujamosi skirtingais norminiais teisės aktais, leidžiančiais užtikrinti kuo griežtesnę poveikio aplinkai kontrolę, atsakomybės paskirstymą, teisinę aplinkos apsaugą. Pagrindinis projekto įgyvendinimo teisinis ramstis gali būti laikomas ESPO konvencija, kurią ratifikavo ES ir valstybės narės, įskaitant Nord Stream projekto vykdytojus, bei galimo poveikio šalis. Vertinant ES vandens apsaugos politikos integravimą ir šios politikos instrumentų – norminių teisės aktų – vaidmenį Nord Stream projekto planavime, modeliavime ir eksploatavime, pastebima, kad Nord Stream 1 projekto įgyvendinimas vyko šiek tiek skirtingesnėmis sąlygomis, kadangi tokio masto projektas buvo pirmasis, tačiau Nord Stream 2 projekto rengimo ir įgyvendinimo metu priimti teisinės sistemos pokyčiai leidžia griežčiau kontroliuoti projektų rengėjų ir vykdytojų atsakomybę. Šiuo atveju paminėtina 2014 m. pradėjusi galioti ES jūrinės erdvės planavimo direktyva, kuri pabrėžė skaidrumo ir bendradarbiavimo siekį, įgyvendinant tokio masto projektus, susijusius su jūrine aplinka. Nord Stream projektavimo ir įgyvendinimo etapuose vadovaujamosi ES vandens apsaugos politikos norminiais teisės aktais, iš kurių svarbiausiais laikomi – Vandens pagrindų direktyva, ES jūrų strategijos pagrindų direktyva.

3.3. Projekto įgyvendinimo problemos ir sprendimo būdai

Povandeninių vamzdynų ir susijusių operacijų jūroje poveikis aplinkai tapo ypač aktualus „Nord Stream AG“, valdančios ir eksploatuojančios Nord Stream dujotiekius, sprendimu toliau statyti dujotiekius per Baltijos jūrą. Svarbu domėtis įstatymų galimybėmis, atsižvelgiant į įvairias jos apraiškas, atsižvelgti į aplinkosaugos klausimus, taip pat deramai atsižvelgiant į kitus teisėtus

tikslus, susijusius su povandeniniais vamzdiniais. Nord Stream atveju, siekiant aiškumo, reikėjo išspręsti įvairius klausimus ir, pageidautina, juos derinti keliose teisinėse sistemose, ir atsižvelgiant į jurisdikcijos taisykles.

„Vandens kokybė yra labai svarbi Baltijos jūros ekosistemai. Cheminiai ir fiziniai parametrai, tokie kaip hidrografinės sąlygos, druskingumas, temperatūra, deguonis, drumstumas, metalai ir organiniai teršalai, atlieka svarbų vaidmenį nustatant aplinkos kokybę. Cheminiai ir fiziniai parametrai Baltijos jūroje labai skiriasi priklausomai nuo gylio ir vietos, pvz. ar pakrantės zonoje, ar atviroje jūroje“⁹⁷.

Atkreipiant dėmesį į vandens kokybės klausimus, kuriems šiame darbe yra skiriamas atskiras dėmesys, pažymima, kad dujotiekio statybos metu buvo numatoma, kad susitelks tam tikros nuosėdos, dėl kurių trumpam padidės vandens drumstumas, kuris, tikėtasi, truks mažiau nei kelias dienas, pirmiausia artimiausiuose dugno vandenyse, netoli planuojamos trasos. Kai kurie nuosėdose esantys cheminiai junginiai ir maistinės medžiagos liks vandenyje, dalelėms nusėdus atgal į jūros dugną. Tai gali turėti trumpalaikį poveikį vandens kokybei. Tačiau, kadangi sumos, palyginti su išmatuotomis foninėmis koncentracijomis, yra mažos ir bus greitai atskiestos, poveikis vertinamas kaip nedidelis. Veikimo fazės metu anodai aplinkos vandenyje išskirs metalus⁹⁸.

Nord Stream projekto įgyvendinimo vertinimo ataskaitoje už 2010 m. buvo pabrėžiama, kad vandens kokybė buvo svarbiausias parametras, stebimas vykdant visas statybas 2010 m. Tikslas buvo stebėti nuosėdų ir kenksmingų medžiagų plitimą į vandens stovymą statybų metu ir užtikrinti, kad jis neviršytų valdžios institucijų nustatytų ribinių verčių⁹⁹. Atsižvelgiant į tai, kad vandens kokybės užtikrinimas dujotiekio tiesimo ir eksploatavimo etapais buvo prioretizuojamas, svarbu vertinti, kokių priemonių buvo imamasi, užtikrinant vandens apsaugos tikslus.

Jūros vandens kokybė 2010 m. buvo vertinta Rusijoje, Suomijoje, Švedijoje, Danijoje ir Vokietijoje, o šio stebėjimo tikslas - dokumentuoti drumstumo lygius ir kartu su dalelėmis susijusių maistinių medžiagų ir teršalų išsiskyrimą atliekant statybos ir jūros dugno intervencinius darbus, tokius kaip tranšėjos kasimas, uolienu įdėjimas ir gilinimas.

„Nord Stream“ aplinkos ir socialinės bei ekonominės stebėsenos programa tiria, kaip dujotiekiai veikia 16 aplinkos veiksnių, tokių kaip vandens ir oro kokybė, paukščiai, žuvis ir žuvininkystė, jūros dugno flora ir kultūros paveldas. Reguliariai tikrinama maždaug 1 000 vietų

⁹⁷ „Nord Stream ataskaita 2010“, žiūrėta 2021 m. balandžio 1 d., file:///C:/Users/hp/Downloads/results-of-environmental-and-social-monitoring-2010_20111010.pdf.

⁹⁸ „Natural Gas Pipeline through the Baltic Sea“, 2009, žiūrėta 2021 m. kovo 31 d., file:///C:/Users/hp/Downloads/eia-map-leaflet-finland_20090201.pdf.

⁹⁹ „Result of Environmental and Social Monitoring 2010“, 2010, žiūrėta 2021 m. kovo 29 d., file:///C:/Users/hp/Downloads/results-of-environmental-and-social-monitoring-2010_20111010.pdf.

visame maršrute. Į aplinkos ir socialinę stebėseną bendrovė investavo maždaug 40 milijonų eurų¹⁰⁰.

Atliekama kasmetinė projekto įgyvendinimo poveikio aplinkai stebėseną leidžia sekti vykstančius pakeitimus ir galimai atsirandanti neigiamą poveikį aplinkai. Atsižvelgiant į 2018 m. ataskaitoje pateikiamus duomenis galima teigti, kad Bendrosios aplinkos stebėsenos ataskaita patvirtina, kad dujotiekio statybos veikla 2018 m. reikšmingo poveikio Baltijos jūrai nepadarė. Rezultatai paprastai atitiko arba buvo mažesni už nacionaliniame poveikio aplinkai vertinime numatytas ribines vertes ir buvo laikino ir vietinio pobūdžio¹⁰¹.

Stebėjimo jūroje rezultatai patvirtino, kad:

- Atsižvelgiant į jūrų žinduolių stebėtojų duomenis, poveikis, susijęs su povandeniniu triukšmu, kylančiu iš vykdomų statybos darbų, buvo mažesnis, nei prognozuota. Poveikio jūrų žinduoliams nepastebėta.
- Statybos veikla nepadarė jokio reikšmingo poveikio vandens kokybei: drumstumo ir vandens kokybės stebėjimas visos statybų veiklos vietose pasirodė esąs mažesnis už poveikio aplinkai vertinime numatytas vertes.
- Poveikis biotinėms populiacijoms buvo stebimas nuo planktono ir dugno bendrijų iki jūros žinduolių. Rezultatai rodo, kad poveikis paprastai buvo laikinas ir atitiko poveikio aplinkai vertinimus. Bendrosios sąlygos, pavyzdžiui, stebimų populiacijų pasiskirstymas ir struktūra, išliko tipiškos Baltijos jūrai.
- Dėl sėkmingų švelninimo priemonių poveikis laivų eismui nebuvo padarytas, o trečiųjų šalių laivybos eismas neužfiksavo jokių incidentų. Be to, Vokietijoje kartu su regioniniu administraciniu jūrų eismo centru buvo įsteigtas Jūrų koordinavimo centras, siekiant sušvelninti poveikį trečiųjų šalių laivybai.
- Poveikis saugomoms laivų nuolaužoms nebuvo padarytas dėl to, kad statybų metu sėkmingai įrengtos saugos zonos aplink nuolaužas.
- Apie visus neplanuotus įvykius buvo pranešta atitinkamoms institucijoms ir buvo imtasi papildomų švelninimo priemonių, kad būtų išvengta jų pasikartojimo. Pavyzdžiui, Vokietijoje gilavimo operacijų metu netikėtai išsiskyrė riebalai. Gilinimas buvo sustabdytas iškart po atradimo ir atliktas paplūdimio valymas. Paplūdimio stebėjimas tęsėsi keturias savaites, kad būtų pašalintos riebalų išsiliejimo pasekmės. Cheminė jūros dugno nuosėdų analizė neparodė likusios taršos dėl

¹⁰⁰ „The environmental“, žiūrėta 2021 m. balandžio 1 d., <https://www.nord-stream.com/environment/>.

¹⁰¹ Aimee Knight, “Nord Stream 2 environmental monitoring results confirm conclusions of EIAs”, 2020, žiūrėta 2021 m. balandžio 2 d., <https://www.worldpipelines.com/project-news/06022020/nord-stream-2-environmental-monitoring-results-confirm-conclusions-of-eias/>.

išsiliejusių riebalų. Be to, viso projekto metu buvo pradėta naudoti biologiškai skaidžius, aplinkai priimtinius tepalus¹⁰².

Iki 2020 m. Pabaigos „Nord Stream 2“ investuos daugiau nei 100 mln. EUR į aplinkos tyrimus, vertinimus, analizes, stebėseną ir išsaugojimo veiklą. Veiklos etape stebėjimas tęsis keletą metų.

Apibendrinant galima teigti, kad Nord Stream 1 ir Nord Stream 2 projektai yra didelio masto projektai, kuriuose tarpusavyje sąveikauja skirtingų valstybių interesai. Vertinant skirtingų laikotarpiu poveikio aplinkai vertinimo ataskaitas nebuvo nustatyti probleminiai aspektai, leidžiantys teigti, jog šių projektų įgyvendinimas daro žalą aplinkai. Nord Stream projektų rengėjų gebėjimas užtikrinti kuo mažesnę arba jokią poveikio aplinkai nebuvimą yra jų pasirinktų tinkamų priemonių rezultatas. Atliekamas vandens kokybės monitoringas leidžia užtikrinti, kad būtų daroma minimali žala vandens kokybei. Kaip galim pastebėti iš pateiktų ataskaitų, kad pagrindinės problemos ir galimos didžiausios rizikos atsiranda dujotiekių statybos etape. Reikia pripažinti, kad poveikio aplinkai valdymas ir atsižvelgimas į aplinkosaugos aspektus gali būti laikomas Nord Stream projektų rengėjų laimėjimu, tačiau būtina atsižvelgti ir į tai, kad tokios vamzdinių sistemos laikui bėgant gali daryti ilgalaikį poveikį vandens kokybės, ekosistemos pasikeitimui. Nord Stream 2 projekto įgyvendinimui yra taikomos kur kas griežtesnės teisinio reguliavimo priemonės, nustatant, kad dėl tokio masto projektų įgyvendinimo reikalingus sprendimus turi priimti ne tik vykdytojai, bet ir visos suinteresuotosios šalys, o tai reiškia, kad atsakomybė ir galimos ekstremalios aplinkosauginės problemos turi būti sprendžiamos kolegialiai.

¹⁰² Knight, *supra note*, 101.

IŠVADOS

1. Vandens apsaugos politinis mechanizmas pradėtas formuoti ir įgyvendinti dar 1975 m., praėmus dvi skirtingų, su vandens apsauga susijusių, tipų direktyvas - „vandens naudojimo“ ir „vandens taršos“. Svarbiausiu vandens apsaugos politikos ES lygiu formavimo laikotarpiu galima laikyti XXI amžiaus pirmąjį dešimtmetį, kai Europos Parlamentas ir ES Taryba vandens apsaugos politikos srityje priėmė tris direktyvas, kuriomis buvo siekiama užtikrinti integruotą požiūrį į vandens apsaugą. Vandens pagrindų direktyvos priėmimą galima laikyti pagrindiniu teisės aktu, kuris tapo pagrindiniu formuojant ir įgyvendinant vandens apsaugos politiką ES lygiu. Analizuojant ES vandens apsaugos priemones, kurios įtvirtintos ES direktyvose, pastebima, kad jos orientuotos į ekonominį aspektą, siekiant užtikrinti taršos šaltinių prevenciją, fizinių ir juridinių asmenų atgrasymą nuo veiklos, kuri gali daryti didelę žalą aplinkai, įskaitant ir vandens ištekliams. Taip pat siekiama apmokestinti gamtos išteklių naudojimą, siekiant užtikrinti, jog būtų gaunamos pajamos, kurias būtų galima investuoti į tolimesnį vandens aplinkos kokybės gerinimą.

2. Lietuvoje vandens apsaugos politika yra integruota į aplinkos apsaugos politiką, tačiau aplinkos apsaugos politikoje išskirtinis dėmesys skiriamas vandens apsaugai, siekiant spręsti su vandens ištekliais susijusios aplinkos kokybės gerinimo bei vandens išteklių naudojimo mažinimo iššūkius. Lietuvos aplinkos apsaugos politikos vienas iš uždavinių, tiesiogiai sietinų su vandens apsaugos politika, yra veiksmingas tiek paviršinių, tiek požeminių vandens išteklių taršos rodiklių mažinimas. Šio aspekto svarba grindžiama tuo, kad Lietuva yra viena iš nedaugelio ES valstybių, kuri gerti naudoja požeminį vandenį. Lietuvos aplinkos apsaugos įstatymo pagrindu yra priimami teisės aktai, kurie tiesiogiai reglamentuoja vandens apsaugą, vandens išteklių naudojimo tvarką, fizinių ir juridinių asmenų atsakomybę. Pagrindiniais teisės aktais galima laikyti: LR jūros aplinkos apsaugos įstatymą, LT aplinkos monitoringo įstatymą, LR poveikio aplinkai vertinimo įstatymą. Lietuvos įstatyminė bazė, kuri skirta vandens apsaugos politikos prioritetų įgyvendinimui, buvo nuolat keičiama ir tobulinama, todėl šiuo metu atitinka ES vandens apsaugos politikos nuostatas. Didžiausi pokyčiai, kuriems tiesioginį poveikį darė ES – Lietuvos pasirengimo stoti į ES laikotarpis, kurio metu buvo ne tik apibrėžiamos aplinkos apsaugos politikos, įskaitant ir vandens apsaugos politikos gairės, tačiau vykdomos derybos dėl ES vandens apsaugos politikos nuostatų integravimo Lietuvos nacionalinėje teisėje.

3. Nord Stream dujotiekių projektai per pastaruosius 20 metų susilaukė didelio mokslininkų ir praktikų dėmesio dėl savo įgyvendinimo masto ir tuo pačiu kylančiais iššūkiais dėl aplinkos apsaugos užtikrinimo. Dar prieš pirmojo Nord Stream, projekto įgyvendinimą atlikti poveikio aplinkai vertinimai pabrėžė, kad pagrindiniais, su vandens ištekliais susiję, iššūkiais: biologinės įvairovės išsaugojimas, užtikrinama saugomų ir rekreacinių zonų apsauga, saugios laivybos ir

žvejybos užtikrinimas, vietos gyventojai ir turizmas bei cheminės taršos panaikinimas/ mažinimas. Šių aplinkosaugos iššūkių sprendimas yra vykdomas atliekant nuolatinę stebėseną ir monitoringą, leidžianti valdyti kylančias rizikas. Pagrindinis projekto įgyvendinimo teisinis ramstis gali būti laikomas ESPO konvencija, kurią ratifikavo ES ir valstybės narės, įskaitant Nord Stream projekto vykdytojus bei galimo poveikio šalis. Vertinant ES vandens apsaugos politikos integravimą ir šios politikos instrumentų – norminių teisės aktų – vaidmenį Nord Stream projekto planavime, modeliavime ir eksploatavime pastebima, kad Nord Stream 1 projekto įgyvendinimas vyko šiek tiek skirtingesnėmis sąlygomis, kadangi tokio masto projektas buvo pirmasis, tačiau Nord Stream projekto rengimo ir įgyvendinimo metu priimti teisinės sistemos pokyčiai, leidžia griežčiau kontroliuoti projektų rengėjų ir vykdytojų atsakomybę. Projektų įgyvendinimo problemų vertinimas atskleidė, kad šiuo metu Nord Stream projekto rengėjai ir vykdytojai geba užtikrinti kuo mažesnę poveikį aplinkai, tačiau mokslininkų atlikti vertinimai atskleidžia, kad vertinti poveikio aplinkai mastą dar vis yra sudėtinga.

LITERATŪRA

Teisės aktai:

1. „Dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo“. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/92. Žiūrėta 2021 m. kovo 27 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=LEGISSUM:ev0032>.
2. „JT EEK Espo konvencijos dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste Strateginio aplinkos vertinimo protokolo patvirtinimo Bendrijos vardu“. Žiūrėta 2021 m. kovo 26 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52008PC0132>.
3. „2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/60/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus“. Žiūrėta 2021 m. kovo 4 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32000L0060>.
4. „Dėl Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos patvirtinimo“. TAR. Žiūrėta 2021 m. kovo 10 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/609a6f82ea4e11e4ada6f94d34be6d75>.
5. „Dėl aplinkos kokybės standartų vandens politikos srityje“. 2008 m. gruodžio 16 d. direktyva 2008/105. Žiūrėta 2021 m. kovo 4 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0105>.
6. „Dėl gėlo vandens kokybės“. 1978 m. liepos 18 d. direktyva 78/659. Žiūrėta 2021 m. kovo 2 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A31978L0659>.
7. „Dėl geriamojo paviršinio vandens apsaugos“. 1975 m. Birželio 16 d. direktyva 75/440. Žiūrėta 2021 m. kovo 2 d. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c61482aa-775b-4890-89fe-60780263f1d2/language-lt>.
8. „Dėl integruotos taršos prevencijos ir kontrolės“. 1996 m. rugsėjo 24 d. direktyva 96/61. Žiūrėta 2021 m. kovo 3 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A31996L0061>.
9. „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. rugpjūčio 7 d. nutarimo Nr. 935 „Dėl Lietuvos Respublikos derybinių pozicijų derybose dėl narystės Europos Sąjungoje patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“. Valstybės žinios. Žiūrėta 2021 m. kovo 18 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.123567?jfwid=24tshzg4m>.
10. „Dėl maudyklų vandens kokybės“. 1978 m. gruodžio 8 d. direktyva 76/160. Žiūrėta 2021 m. vasario 27 d. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:047:0053:0056:LT:PDF>.

11. „Dėl miesto nuotekų valymo“. 1991 m. gegužės 21 d. direktyva 91/271. Žiūrėta 2021 m. kovo 2 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A31991L0271>.
12. „Dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos“. 1992 m. gegužės 21 d. direktyva 92/43. Žiūrėta 2021 m. kovo 3 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A31992L0043>.
13. „Dėl paviršinių vandens telkinių tvarkymo reikalavimų aprašo patvirtinimo“. TAR. Žiūrėta 2021 m. kovo 20 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/94a1a32085ea11e495dc9901227533ee/JQtTZUueps>.
14. „Dėl potvynių rizikos vertinimo ir valdymo“. 2007 m. spalio 23 d. direktyva 2007/60 / EB. Žiūrėta 2021 m. kovo 5 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32007L0060>.
15. „Dėl požeminio vandens apsaugos nuo tam tikrų pavojingų medžiagų keliamos taršos“. 1979 m. gruodžio 17 d. direktyva 80/68. Žiūrėta 2021 m. kovo 2 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A31980L0068>.
16. „Dėl požeminio vandens apsaugos nuo taršos ir būklės blogėjimo“. 2006 m. gruodžio 12 d. direktyva 2006/118. Žiūrėta 2021 m. kovo 2 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32006L0118>.
17. „Dėl tam tikrų pavojingų medžiagų išmetamų teršalų“. 1976 m. gegužės 4 d. direktyva 76/464. Žiūrėta 2021 m. kovo 2 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31976L0464>.
18. „Dėl valstybinės aplinkos apsaugos strategijos patvirtinimo“. LRS. Žiūrėta 2021 m. kovo 6 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=j9ohh8gel&documentId=TAIS.32105&category=TAD>.
19. „Dėl vandenų apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių“. 1991 m. gruodžio 12 d. direktyva 91/676. Žiūrėta 2021 m. kovo 3 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A31991L0676>.
20. „Europos Bendrijos vandens politika“, komunikatas. Žiūrėta 2021 m. kovo 3 d. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0398:FIN:LT:PDF>.
21. „Europos Parlamento ir tarybos 2014 m. liepos 23 d. direktyva 2014/89/ES, kuria nustatoma jūrinių teritorijų planavimo sistema“. Žiūrėta 2021 m. balandžio 1 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0089&from=EN>.
22. „Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija“. Valstybės žinios. Žiūrėta 2021 m. kovo 28 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.221141>.

23. „Jūrų strategijos pagrindų direktyva“. Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. birželio 17 d. direktyva 2008/56/EB. Žiūrėta 2021 m. kovo 24 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0056>.
24. „Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas“. Lietuvos aidas. Žiūrėta 2021 m. kovo 8 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.2493>.
25. „Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymas“. Valstybės žinios. Žiūrėta 2021 m. kovo 13 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.47236/hnJAUhUXVY?jfwid=2r1minno>.
26. „Lietuvos Respublikos jūros aplinkos apsaugos įstatymas“ Valstybės žinios. Žiūrėta 2021 m. kovo 3 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.46541/vzyENsBtDp>.
27. „Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas“. Valstybės žinios. Žiūrėta 2021 m. kovo 1 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FF162EE>.
28. „Lietuvos Respublikos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymas“. Lietuvos aidas. Žiūrėta 2021 m. vasario 27 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1153/cqWSrBTOAD>.
29. „Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo Nr. I-1495 pakeitimo įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2021 m. kovo 21 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/50d9f9405d8711e7a53b83ca0142260e>.
30. „Lietuvos Respublikos vandens įstatymas“. Valstybės žinios. Žiūrėta 2021 m. vasario 15 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.45987>.
31. „Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija“. Žiūrėta 2021 m. kovo 26 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT>.
32. European Union. *Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive (2000/60/EC) (Guidance Document No. 1). Economics and the environment: The implementation challenge of the Water Framework Directive (WATECO)*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2003.

Mokslinės literatūros šaltiniai:

33. Aubin, David ir Frederic Varone. European water policy. A path towards an integrated resource management. EUWARENESS, 2012.
34. Beyerlin, Ulrich. *EU Water Law and it's Revelance for the Euphrates and Tigris Region*. Boston: Martinus, 2013. https://brill.com/view/book/edcoll/9789004258358/B9789004258358_013.xml.
35. Berbel, Julio, ir Alfonso Exposito,. „Economic challenges for the EU Water Framework Directive reform and implementation“. *European planning studies*, Vol. 26 (2018), No. 1, 22.

- https://www.researchgate.net/publication/319070249_Economic_challenges_for_the_EU_Water_Framework_Directive_reform_and_implementation.
36. Berbel, Julio, Martin-Ortega, Julia ir Pascual Mesa. „*A cost-effectiveness analysis of water-saving measures for the Water Framework Directive: The case of the Guadalquivir river basin in southern Spain*“. *Water Resources Management*, 2011, 25(2), 626. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11269-010-9717-6>.
 37. Bouleau, Gabrielle. „*The WFD dreams: Between ecology and economics*“. *Water and Environment Journal*, 2008, 22(4), 238, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1747-6593.2008.00122.x>.
 38. Dyšienė, Božena. *Aplinkos apsaugos politikos vystymas Lietuvoje*. Vilnius: MRU, 2006.
 39. Dufour, Simon ir Herve Piegay. „*From the myth of a lost paradise to targeted river restoration: Forget natural references and focus on human benefits*“. *River Research and Applications*, 2009, 25 (5), 568. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/rra.1239>.
 40. European Commission. *Workshop on a study on the economic benefits of the EU water policy and the costs of non-implementation*. Brussels: Author, 2015.
 41. Fischer, Severin. „*Lost in Regulation: The EU and Nord Stream 2*“. *Policy Perspectives*, 2007, Vol. 5/5. Žiūrėta 2021 m. kovo 26 d. <https://css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/PP5-5.pdf>.
 42. Howarth, William. „*The progression towards ecological quality standards*“. *Journal of Environmental Law*, 2005, 18(1), 13. <https://academic.oup.com/jel/article-abstract/18/1/3/468152>.
 43. Josefsson, Henrik. „*Achieving ecological objectives*“. *Laws*, 2012, 1(1), 39. <https://www.mdpi.com/2075-471X/1/1/39>.
 44. Kaika, Maria. „*The Water Framework Directive: A new directive for a changing social, political and economic European framework*“. *European Planning Studies*, 2003, 11(3), 300. https://www.researchgate.net/publication/228710668_The_Water_Framework_Directive_A_New_Directive_for_a_Changing_Social_Political_and_Economic_European_Framework.
 45. Kallis, Giorgos ir David Butler. „*The EU Water Framework Directive: Measures and implications*“. *Water Policy*, 2001, 3(3), 127. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1366701701000071>.
 46. Langlet, David. „*Nord Stream, the Environment and the Law: Disentangling a Multijurisdictional Energy Project*“. *Scandinavian Studies in Law*, 2014 59:179-205.

- https://www.researchgate.net/publication/270570158_Nord_Stream_the_Environment_and_the_Law_Disentangling_a_Multijurisdictional_Energy_Project.
47. Maia, Rodrigo. „*The WFD implementation in the European member states*“. *Water Resources Management*, 2017, 31, 3047. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11269-017-1723-5>.
 48. Moran, Dominik, ir Sabrina Dann. „*The economic value of water use: Implications for implementing the Water Framework Directive in Scotland*“. *Journal of Environmental Management*, 2008, 87(3), 484. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17561329/>.
 49. Moss, Brian. „*The Water Framework Directive: Total environment or political compromise?*“. *Science of the Total Environment*, 2008, 400(1–3), 33. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S004896970800449X>.
 50. Svegaard, Signe, Galatius, Anders ir Jakob Tougaard. „*Marine mammals in Finnish, Russian and Estonian waters in relation to the Nord Stream 2 project*“. Commissioned Report from DCE – Danish Centre for Environment and Energy, January 2017. <https://dce2.au.dk/pub/SR238.pdf>.
 51. Šaulys, Valentinas. *Vandens apsaugos politika ir teisė*. Vilnius: Technika, 2007. <http://elibrary.lt/resursai/Mokslai/VGTU/Leidiniai/Leidinukai/944%20saulys%20vanden%20apsaugos%20politika.pdf>.
 52. Thomas, Richard. „*The European Directive on the Protection of Groundwater: A Model for the United States*“. *Pace Envtl. Rev*, 2009, 26, 259(282), 5. <https://digitalcommons.pace.edu/pelr/vol26/iss1/7/>.
 53. Voulvoulis, Nikolaos, Arpon, Karl Dominic ir Theodoros Giakoumis. „*The EU Water Framework Directive: From great expectations to problems with implementation*“. *Science of the Total Environment*, 2017, 575, 359. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27744201/>.
 54. Wilby, Robert, Orr, H. G., Hedger, M., Forrow, David ir M. Blackmore. „*Risks posed by climate change to the delivery of Water Framework Directive objectives in the UK*“. *Environment International*, 2006, 32(8), 1046. https://www.researchgate.net/publication/6929176_Risks_Posed_by_Climate_Change_to_the_Delivery_of_Water_Framework_Directive_Objectives_in_the_UK.
 55. Wright, Stuart A.L. ir Oliver Fritsch. „*Operationalizing active involvement in the EU Water Framework Directive: Why, when and how?*“. *Ecological Economics*“, 2011, 70(12), 2271. https://www.researchgate.net/publication/251609241_Operationalising_active_involvement_in_the_EU_Water_Framework_Directive_Why_when_and_how.

Kiti internetiniai šaltiniai:

56. „Nord Stream ataskaita 2010“. Žiūrėta 2021 m. balandžio 1 d. file:///C:/Users/hp/Downloads/results-of-environmental-and-social-monitoring-2010_20111010.pdf.
57. „Natural Gas Pipeline through the Baltic Sea“. 2009, žiūrėta 2021 m. kovo 31 d. file:///C:/Users/hp/Downloads/eia-map-leaflet-finland_20090201.pdf.
58. „Natural Gas Pipeline through the Baltic Sea“. 2009. Žiūrėta 2021 m. kovo 28 d. file:///C:/Users/hp/Downloads/eia-map-leaflet-finland_20090201.pdf.
59. „Result of Environmental and Social Monitoring 2010“. 2010, žiūrėta 2021 m. kovo 29 d. file:///C:/Users/hp/Downloads/results-of-environmental-and-social-monitoring-2010_20111010.pdf.
60. „Subalansuotos plėtros įgyvendinimo ataskaita“. 2002. Žiūrėta 2021 m. kovo 21 d. [https://am.lrv.lt/uploads/am/documents/files/ES_ir_tarptautinis_bendradarbiavimas/Darna aus%20vystymosi%20tikslai/DV%20ataskaita/Subalansuotos%20pl%C4%97tros%20%C4%AFgyvendinimo%20nacionalin%C4%97%20ataskaita.pdf](https://am.lrv.lt/uploads/am/documents/files/ES_ir_tarptautinis_bendradarbiavimas/Darna%20vystymosi%20tikslai/DV%20ataskaita/Subalansuotos%20pl%C4%97tros%20%C4%AFgyvendinimo%20nacionalin%C4%97%20ataskaita.pdf).
61. „Tarpvalstybinio poveikio aplinkai vertinimas Lietuvoje“. Žiūrėta 2021 m. kovo 31 d. https://am.lrv.lt/uploads/am/documents/files/PAV-tarpvalst/Tarpvalstybinio%20PAV%20procesas_schema_LT-pov_%20patirianti_2021.pdf.
62. „The environmental“. Žiūrėta 2021 m. balandžio 1 d., <https://www.nord-stream.com/environment/>.
63. „Water Management in developing Countries: policy and priorities for EU development Cooperation“, CoM (2002). Žiūrėta 2021 m. kovo 14 d. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0132:FIN:EN:PDF>.
64. Knight, Aimee. “Nord Stream 2 environmental monitoring results confirm conclusions of EIAs”. 2020. Žiūrėta 2021 m. balandžio 2 d., <https://www.worldpipelines.com/project-news/06022020/nord-stream-2-environmental-monitoring-results-confirm-conclusions-of-eias/>.

65. Pelkunen, Riina ir Jorma Jantunen. „The Nord Stream Gas Pipeline Project: Environmental Issues“. Žiūrėta 2021 m. kovo 15 d.
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2007/393273/IPOL-PETI_NT\(2007\)393273_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2007/393273/IPOL-PETI_NT(2007)393273_EN.pdf).

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Tema: ES vandens apsaugos teisė ir politika: pasirinkto probleminio aspekto analizė.

Šiame darbe iškeltas tyrimo tikslas - įvertinti Nord Stream dujotiekio tiesimo Baltijos jūroje situaciją ES vandens teisės ir politikos kontekstu. Tikslui pasiekti suformuoti trys uždaviniai: 1. Išnagrinėti ES vandens apsaugos politikos raidos teorinius aspektus; 2. Ištirti vandens apsaugos politikos ir teisės nuostatų įgyvendinimą Lietuvoje; 3. Išanalizuoti Nord Stream dujotiekio Baltijos jūroje tiesimo probleminius aspektus ES vandens apsaugos teisės ir politikos kontekstu.

Magistro baigiamojo darbo pirmame skyriuje yra apžvelgiama ES vandens apsaugos politikos raida, atskleidžiant ne tik ES vandens apsaugos politikos teisinio reglamentavimo raidą, tačiau vertinant ir kylančius iššūkius aplinkosaugos srityje, apžvelgiant vandens apsaugai užtikrinti patvirtintas priemones. Antrasis skyrius skirtas vandens apsaugos politikos ir teisės Lietuvoje vertinimui, pagrindinį dėmesį skiriant vandens apsaugos politikos tikslų apibrėžimui, vandens apsaugai skirtų norminių teisinių aktų analizei ir jų svarbos apibrėžimui. Taip pat antrajame skyriuje yra vertinamas ES vaidmuo formuojant ir įgyvendinant vandens apsaugos politiką Lietuvoje. Trečiasis skyrius yra skirtas pasirinkto problematinio aspekto – Nord Stream dujotiekių projektų įgyvendinimo – analizei. Šioje dalyje pagrindinis dėmesys skirtas identifikuoti Nord Stream keliamus poveikio aplinkai iššūkius, taip pat atskleidžiant ES vandens apsaugos politikos norminių teisės aktų nuostatų įgyvendinimo situaciją bei vertinant, ar Nord Stream projekto įgyvendinimo metu kyla problemų, susijusių su vandens apsauga, ar jos sprendžiamos.

Prieš pirmojo Nord Stream, projekto įgyvendinimą atlikti poveikio aplinkai vertinimai pabrėžė, kad pagrindiniais, su vandens ištekliais susiję, iššūkiai: biologinės įvairovės išsaugojimas, užtikrinama saugomų ir rekreacinių zonų apsauga, saugios laivybos ir žvejybos užtikrinimas, vietos gyventojai ir turizmas bei cheminės taršos panaikinimas/ mažinimas. Šių aplinkosaugos iššūkių sprendimas yra vykdomas atliekant nuolatinę stebėseną ir monitoringą, leidžianti valdyti kylančias rizikas. Pagrindinis projekto įgyvendinimo teisinis ramstis gali būti laikomas ESPO konvencija. Vertinant ES vandens apsaugos politikos integravimą ir šios politikos instrumentų – norminių teisės aktų – vaidmenį Nord Stream projekto planavime, modeliavime ir eksploatavime pastebima, kad Nord Stream 1 projekto įgyvendinimas vyko šiek tiek skirtingesnėmis sąlygomis, kadangi tokio masto projektas buvo pirmasis, tačiau Nord Stream projekto rengimo ir įgyvendinimo metu priimti teisinės sistemos pokyčiai, leidžia griežčiau kontroliuoti projektų rengėjų ir vykdytojų atsakomybę. Projektų įgyvendinimo problemų vertinimas atskleidė, kad šiuo metu Nord Stream projekto rengėjai ir vykdytojai geba užtikrinti kuo mažesnę poveikį aplinkai, tačiau mokslininkų atlikti vertinimai atskleidžia, kad vertinti poveikio aplinkai mastą dar vis yra sudėtinga.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

Subject: EU water law and policy: analysis of the selected problematic aspect.

The aim of this study is to assess the situation of the Nord Stream gas pipeline construction in the Baltic Sea in the context of EU water law and policy. To achieve the goal, three tasks have been formed: 1. To examine the theoretical aspects of the development of the EU water protection policy; 2. To study the implementation of water protection policy and legal provisions in Lithuania; 3. To analyze the problematic aspects of the construction of the Nord Stream gas pipeline in the Baltic Sea in the context of EU water protection law and policy.

The first chapter of the master's thesis reviews the development of the EU water protection policy, revealing not only the development of the EU water protection policy legal framework, but also assessing the emerging environmental challenges, reviewing the measures adopted to ensure water protection. The second chapter is devoted to the evaluation of water protection policy and law in Lithuania, focusing on the definition of water protection policy objectives, the analysis of normative legal acts for water protection and the definition of their importance. The second chapter also assesses the role of the EU in formulating and implementing water protection policy in Lithuania. The third section is devoted to the analysis of the selected problematic aspect - the implementation of Nord Stream pipeline projects. This section focuses on identifying the environmental impact challenges posed by Nord Stream, as well as on the state of implementation of EU water policy regulations and on assessing whether or not water protection issues are being addressed during the Nord Stream project.

Prior to the first Nord Stream, environmental impact assessments carried out highlighted that the main challenges for water resources were: biodiversity conservation, protection of protected and recreational areas, safe shipping and fishing, local people and tourism, and elimination / reduction of chemical pollution. . The solution to these environmental challenges is carried out through continuous monitoring and surveillance to manage emerging risks. The main legal pillar of the project implementation can be considered the ESPO Convention. Assessing the integration of EU water policy and the role of its policy instruments - regulatory legislation - in the planning, modeling and operation of the Nord Stream project, the implementation of the Nord Stream 1 project took place under slightly different conditions, as it was the first project of this scale and changes in the legal framework adopted during implementation allow for tighter control of the responsibilities of project promoters and implementers. The assessment of the project implementation problems revealed that the Nord Stream project developers and executors are currently able to minimize the impact on the environment, but the assessments carried out by the scientists reveal that it is still difficult to assess the extent of the environmental impact.